

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) Author(s):	Pope, Alexander.; oversat ved C. C. Lous.
Titel Title:	<u>Popes Forsøg om Mennesket</u>
Alternativ titel Alternative title:	Forsøg om Mennesket.
Udgavebetegnelse Edition Statement:	2. med Flid forbedret Oplag /
Udgivet år og sted Publication time and place:	Kiøbenhavn : H. C. Sander og H. C. Schrøder, 1776
Fysiske størrelse Physical extent:	80 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

12 15/10 119

54 - 326

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 54 8°

1 1 54 0 8 04834 8

+ REX

P o p e s
F o r s ø g
om
M e n n e s k e t.

Overfatt ved

G. C. Loug.

Andet med Flid forbedret Dplag.

Udgiven ved Selskabet til de skionne Videnskabers
Forfremmelse.

Kiøbenhavn, 1776.

Trykt hos H. C. Sander og H. C. Schroder.

Indhold
af
det I. Brev.

Indledning, fra v. 1 til 20. — I. At vi aleene kan slutte fra vort eget System, da vi ere vankundige om dets Sammenhæng og Forbinding med andre Systemer og andre Ting v. 21 — II. At Mennesket bør ei kaldes ufuldkommen, men et Væsen, som er dannet til sin bestemte Plads og Rang i Skabningen, passende til altings almindelige Orden, og svarende til ham ubekjendte Diemeed og Hensigter. v. 45. — III. At det er deels paa hans Uvidenhed om tilkommende Hændelser, deels paa hans Haab om en tilkommende Stand, at Lyksalighed i det nærværende beroer, v. 85. — IV. Den Stolthed, at ville begiere mere Kundskab og paaftaae mere Fuldkommenhed, er Aarsag til Menneskenes Irring og Elendighed. — Hvor stor Ugudelighed, at sette sig i Guds Sted, og at turde domme om Rigtigheden eller Urigtigheden, Fuldkommenheden eller Ufuldkommenheden, Billigheden eller Ubilligheden af hans Sierninger og Anordninger v. 125. — V. Hvor urimeligt, at indbilde sig, at hele Naturen er skabt for Menneskets Skyld aleene; eller at vente meer Fuldkommenhed i den moralske Verden, end der er i den naturlige. v. 145. — VI. Hvor ufornuftigt og formasteligt Mennesket

handlede imod Forsynet, om han paa den eene Side ønske-
 de sig Englenes Fuldkommenhed, og paa den anden de legem-
 lige Fordele, som Dyrene have, endskiont hvad for een af de
 sandselige Evner, som han besad i en høiere Grad, vilde giøre
 ham ulykkelig. v. 193. — VII. At der overalt i den synlige
 Verden findes en almindelig og gradviis stigende Orden saa-
 vel i Sandfærnes, som Sindets Gaver, hvilken forvolder, at den
 ene Skabning staaer under den anden, og at alle her paa Jor-
 den staae under Mennesket. Den Gradation, der er i
 Sands, Drift, Tanke, Overlæg &c. At Fornuft aleene
 vpreier imod alle andre Evner 229. VIII. Hvor uendelig
 vidt denne Orden og Subordination af levende Kreaturer maa
 strække sig, baade over og under os, som tilsammen udgiøre en
 Række, hvis mindste Leed brudt, vilde forarsage det Heles
 Forvirring. v. 256. — IX. Hvor urimeligt, galt og
 overmodigt, at torde mynsire og rette paa den Almægtiges
 Husholding og ønske sig nogen anden Plads i Skabningen,
 end den man har. v. 273. — X. Slutningen af alt; nem-
 lig, at vi bør med en fuldkommen Hengivenhed aldeles for-
 troe os til det guddommelige Forsyn, saavel i Henseende til vor
 nærværende som tilkommende Tilstand. v. 313.

I. Brev.

Om Menneskets Natur og Tilstand i Henseende til hele Verden.

Vaag op, min Ven! og levn alt det, som ringe er, tilbage
Til Fyrstens nedrig Overmod, til blind Ergierighed.
Lad os (da vi har neppe Tid i vore Leve-Dage

Kun til at see os om, og doe) ei stille staae derved.

Nei, lad os frit til Mennesket, dets Skueplads os vende; 5

En Plan, med megen Orden lagt, endskiont vidtloftig stor;

En Have, hvis forbudne Frugt kan Frisfælsker antænde;

En Vildnis, hvor Ufrud i Fleng blant Sundheds Urter groer.

- Kom, lad os denne vildsom Egn ombandre og betragte,
 10 Udforske grant hver dunkel Braae, hver aaben Plet deri;
 Hver Slette flittig oversee; paa hver en Hoide agte;
 Ja intet, som Opmerksomhed fortjener, gaae forbi;
 Det, som langs Jorden usormerkt fra Diet sig unddrager,
 Saavel som det, der himmelhoit i Skyen svinder hen;
- 15 Naturen folge overalt, i hvor den Veien tager,
 Og midt i Flugten Daarlighed antaste driftigen;
 Hver Skik i sin Oprindelse, hver Leveart opsøge;
 See, hvor vi maae, alvorlige os vise, hvor vi kan;
 Guds Være dog i alle Ting iblant vort Kion forøge,
- 20 Og lede paa hans Veies Spor vor irrende Forstand.
 Men naar vi ned til Mennesket, naar vi til Gud opstige,
 Hvad skal vi kunne slutte fra, om ei fra det vi veed?
 Nu af den første vide vi jo intet meer at sige,
 End medens han paa Jorden har endnu sin Stand og Sted.
- 25 Her derfor vore Slutninger begynde maae og ende,
 Som vi om Mennesket, hans Stand og Vilkor siden gior.
 Og skiant i Verden uden Tal Gud giver sig tilkiende,
 Udi vor egen Verden dog hans Spor vi følge bør.
 Han, som det vindsfrænkte Dyb kan giennemsee og fatte,
- 30 Hvorledes eet System udi et andet lænket er,
 Der sidst udgior et endløst Alt, indbyrdes sammensatte,
 En Kiæde, hvorudaf hvert Led en Verden er især;
 Som over hver Planet og Soel bestandig holder Die,
 Og agter hver adskillig Art af Væsner, dem beboer,

Han veed, han os fortælle kan, om Himlen havde Føie 35
 Til den Indretning, her er giort for os paa denne Jord.
 Men mon din Siel med alt sit Bidd har kundet giennemtrænge
 Det store Almagts Verk, og see hver Hiul og Drivefiær?
 Hvor denne Bygnings Dele net og nøie sammenhænge?
 Hvor med det Hele hver en Deel i rigtig Forhold er? 40
 Har den bemærket Graderne, hvori hver Kraft tiltager?
 Mon i sin snevre Kreds en Part det Ganske fatte kan?
 Den store Kiædegang, som alt i eenig Samqvem drager,
 Og samlet holder, er den i Guds eller i din Haand?

Indbildte Jordens Barn! Du vil Marsagen see til dette: 45
 Hvorfor du kom saa liden, blind og svag i Verden ind?
 Sog, om du kan, forsi den, som ei er lettere at giette:
 Hvorfore du ei mindre blev, ei mere svag og blind?
 Spørg forsi din Moder Jorden ad, hvorfore Eegen reflekter
 Saa høit ud over Büsk og Krat, som i dens Skygge staaer? 50
 Spørg det udstrakte Firmament, som Land og Søe bedekker;
 Hvi Jupiter i Størrelse dens Maaner overgaaer?

Er dette klart: Guds Wiisdom maa af Intets Skiod fremdrage
 Blant muelige Systemer det, som meest fuldkomment er,
 Hvor Alt, skal Sammenhæng bestaae, bør Rummet fuldt optage, 55
 Og hvad der stiger, gradevis bør stige hvert især;

Saa er det vist og aabenbart, der nogensteds maa være
 Paa Bæsners store Stige sat en Art, som Mennesket;
 Og bliver da (hvor længe vi derom end disputere)

60 Kunns Spørsmaal, om paa rette Sted Guds Visdom satte det.

I Hensigt blot til Mennesket hvad vi for Uret kiende,

I Hensigt til det Hele maa nødvendig være ret.

I vores Verk, naar al vor Glid vi til eet Maal anvende,

Vel tusinde Bevægelser dog neppe opnaae det.

65 Een eneste kan derimod Guds Diemeed udføre,

Og tiene til et andet Brug, som anden Aarsag, med.

Saa Mennesket, (Kiout denne Jord ham synes at tilhøre,

Og at han her for andre har det allerførste Sted,

Dog spiller ventelig udi en Sphere, han ei kiender,

70 Den anden Kulle, til dens Gang og Kraft medvirkende;

Der maaskee rorer noget Hiul, mod nogen Drivstier spender:

Det er ikkuns en Deel, og ei det Hele, som vi see.

Naar modig Hingst veed, hvorfor man nu holder den tilbage,

Nu tvinger, over Mark og Eng i fulde Spring at gaae;

75 Naar langsom Ore seer, hvorfor den nu skal Ploven drage,

Nu franset, som Egyptens Gud, nu som et Offer staae;

Da skal først Mennesket i al sin dumme Hofmod kiende,

Hvorfor han handler, lider, gaaer og drives hifi og her;

Hans

Hans Passioners, Gierningers, hans Væsens Brug og Ende,
 Og hvorfor han een Lime Træl, en anden Gudsdom er. 80

Saa giv ei Himlen Skyld, og sig: vi usfuldkomne ere.
 Siig heller: den Fuldkommenhed enhver iblant os fik,
 Som slige Væsner i den Stand, den Plads, de har, kan bære,
 Vor Kundskab svag; vort Rum en Punkt; vor Tid et Dieblif.

Gud lader hvert et Creatur kun see den ene Side 85

Af Skiebne's Bog, som viser hans nærværend Stand og Kaar.
 For Dyr er skult, hvad Mennesker; for os, hvad Vænder vide.
 Hvem blev ei Livet ellers tungt, og Skiebne alt for haard?
 Det Lam, som af din Graadighed i Dag er dømt til Dode,
 Mon, om det havde din Forstand, det med saa frit et Mod 90
 Paa Marken sprang, og søgte der blant Urterne sin Føde,
 Ja slikked Haanden, just opreyst at øse ud dets Blod?
 O trøstelig Bankundighed ont alt, hvad os skal hende!
 Hvor kierligen du delet er til alle Væsner ud!
 At hvert opfylde maa den Kreds, og naae den Hensigts Ende, 95
 Hvortil det evig var bestemt af den alvise Gud.
 Han, som med lige Dine seer en Spurre dræbt til Jorden
 At falde her, og der en Helt sit Banesaar at faae;
 Et Solgran og en Solekreds at komme af sin Orden,
 Og nu en Buble briste, nu en Verden at forgaae. 100

Saa haab da ydmyg, sving dig op med bævend Flugt og Fiære,
 Vent paa den store Lærere — din Død, og Gud tilbed;
 Hvad Salighed dig forestaaer, han gir dig ei at lære,
 Dog Haabet gav at være nu din Trost og Salighed.

105 Haab evig i et Menneskes Natur og Siel er grundet;
 Han aldrig er, men altid troer at blive lykkelig.
 Hans Siel, imens den, hiemme kied, ei Trost, ei Røe har fundet,
 Gaaer ud i det Tilkommende, og deri trøster sig.

See til den blinde Indian, som med eenfoldigt Hierte
 110 I Storm og Torden hør Guds Røst, i Skyen seer ham gaae;
 Han af en opblæst Videnskab saa meget aldrig lærte,
 Til Dyrefreds og Melkevei med Tanken hen at naae.
 Dog den ukunslede Natur hans Haab den Trost har givet,
 At bag den fjerne Bierge Top en mildre Himmel er;
 115 At han en bedre Verden skal besidde efter Livet,
 I Lye af tæt bevoren Krat og skyggesfulde Trær;
 En mere tryk og frugtbar De i Havets Skiod bestige,
 Hvor Slaver deres Fødeland end eengang har i Røe,
 Hvor ingen Fiende martrer dem, hvor Christine ikke hige
 120 Og tørste efter Guld, hvor de kan uden Fare bøe.
 Han ønsker kun at være til, og er for Røsten toelig;
 Om Engle Vinger støtter ei og Seraphiners Skin;
 Han troer, at, naar han eengang faaer i blanken Skye sin Bolig,
 Hans Hund ham Selskab giøre skal, og følge med derind.

Men du, som troer dig visere, din forudfattede Tanke 125
 Dei op mod Himlens Forsyns Raad i Daarskabs Beieskaal;
 Kald Ufuldkommenhed alt det, du finder at paaanke;
 Siig: her den giver med for knapt, der med for fuldt et Maal.
 Plag, odeleg hvert Kræ for Spøg, kun for det dig behager,
 Og raab endda: mig skeer for nær, er jeg ei lykkelig; 130
 Hvis Himlen ei for Mennesket alene Omsorg drager,
 Blev han ei skabt fuldkommen her og der udodelig,
 Saa ere Himlens Gierninger ubillige og flette;
 Raab Guds Regiering da ifkun for uretferdig ud;
 Riv Sceptret af din Skabers Haand, din Dommer kald i Rette, 135
 Set paa hans Domstol din Forstand, gjør dig til Over-Gud.

I Mod, Fornuftens Overmod vor Feil og Irring ligger;
 Enhver op fra sin Sphere vil i Skyen svinge sig.
 Thi Stoltthed altid efter meer end den kan rekke, higer;
 At ligne Englen ønske vi, han, Gud at blive lig, 140
 Men ligesom de Nander falde, der Guder vilde være,
 Saa skal og vi, saafremt vi tør misunde Englene;
 Thi hvo den Orden ønske brudt, som af Naturens Herre
 Blev engang satt, oprørsk mod ham, begaaer Formastelse.
 Spørg: til hvis Nytte Jorden er, og hvorfor Solen giver 105
 Sit Skin og Lys? Strax Overmod vil svare: "kun for mig,
 " For mig den virksome Natur sin fringbar Kraft opliver,
 " Og i hvert Blomster, i hver Art saagavnild yttre sig;
 " Win

- " Vintæret aarligen til mig sin Rektarsaft udgyder,
 150 " Og Rosen aander villig ud sin balsom-søde Lugt;
 " Mig Minens aare-rige Skiod utalte Skatter byder,
 " Og hvert et Træ sig bøier ned at rekke mig sin Frugt.
 " Ja Sundheds-Midler til mig ud af tusind Kilder springe;
 " Paa Himlens Hvalv staaer Solen op, at lyse mig hver Dag;
 155 " I Eoen rulle Volgerne, min Rigdom fort at bringe.
 " See! Jorden min Gudskammel er og Skyerne mit Tag. «

- M**en hvad? mon da Naturen ei fra saadan Godhed skeier,
 Naar som en Piil af antændt Luft den blege Død udgaaer,
 Naar Uveir bryder Demninger, og flux alt Liv udseier,
 160 Naar Jordskielv i en fælles Grav Land, Fjok og Bye nedslaaer.
 " Nei; (svarer man) ved særskilt Lov ei Altings Marsag bindes;
 " Han følger en almindelig i sine Stierninger,
 " Hvori Undtagelser, skiont faa; iblant og Vædring findes:
 " Og mon der nogen Ting er skabt, som ret fuldkommen er? — «
 165 Sandt — men hvi skal da Menneket fuldkomment ene være?
 Er hans Lyksalighed det Maal, som Alting sigter til,
 Og deraf dog Afvigelser ubi Naturen ere,
 Hvad Under, om han selv deraf iblant afsøge vil?
 Ei mere fordrer dette Maal vor Attraas faste Skraanker,
 170 End nu af Solkin, nu af Regn de samme Verlinger;
 Ei meer bestandig Sindets Røe og altid jevne Tanker,
 End at paa Himlen ingen Skye, men evigt Foraar er.

Kan Pest og Jordffield Himlens Plan ei støde overende,
 En Borgia, en Catilin, hvor skal de giøre det?
 Ach! Hovmod, Hovmod Marsag er, vi os saa lidet kiende, 175
 Og domme om Naturens Gang, og hvad der skeer, saa slet.
 Hvo veed om han, hvis Almagts-Haand med Lynild Straalen
 Ei indgav i en Cæsars Sind utæmt Vergierighed? (Skyder,
 Om han, som over Soens Brod og Stormens Vinger byder,
 Ei lod en Alexander løs, til mangt et Folks Fortred? 180
 Vor Slutning om moralske Ting den samme burde blive,
 Som om de blot naturlige; vi aldrig rettelig
 I disse skal undskylde Gud, ham Skyld i hine give.
 At domme ret om begge, er at underkaste sig.

Maaskee Du efter dit Behag det bedre skulde finde, 185
 At her sig visse idel Dyd, der idel Harmonie;
 At Søe og Luft ei nogen Tid blev rørt af Stormevinde,
 At Sindet altid røeligt var, Fornuften altid fri.
 Men kun ved Elementers Strid et Alt kan varigt blive,
 Og Livets Elementer er jo Passionerne. 190
 Den samme Orden, Wisdoms Aand Naturen vilde give,
 Fastsattes og i Mennesket fra Altings Dannelsse.
 Hvad vil da dette Menneske? Nu hoit han Flugten tager,
 Og Englene saa got som lig, dog mere tør attraae;
 Nu ligesaa misnoid igien seer nedad, og beklager, 195
 Han Tyrens Styrke, Bjørnens Pels og Kloer undvære maae.

Paastaaer han, andre Skabninger blev ham til Brug frembragte,
 Siig, hvad de nytted, var han selv, hvad hver iblant dem er?
 Mod sine Børn Naturen god, ei ødsel, dem tillagde
 200 De Kræfter og dens Legems Form, som pasde best enhver;
 Oprettede forsynligen, hvad Mangel synes være,
 Hos een med Styrke, her med List, og der med Hurtighed,
 Alt i den Grad, hvert Creatur kan i sin Tilstand bære,
 Saa afmaalt, at det ringeste ei ændres bør derved.
 205 Hvert Dyr, hver Orm udi sin Kredts tilfreds og roligt bliver;
 Er Himlen da mod Mennesket, mod ham alcene haard?
 Skal han alcene, som man dog Fornuftens Brug tilskriver,
 Med intet Fortrin være vøit, om han ei alt opnaaer?

Nei; visst nok vor Lyksalighed (i hvad end Stolthed siger)
 210 Er ei, i Visdom eller Magt at overgaae vor Stand;
 At vores Siels og Legems Kraft den Grad ei oversiger,
 Som netop passer vor Natur, vor Tilstand taale kan.
 Hvorfore fik ei Mennesket et mikroskopisk Øie?
 Fordi han ingen Flue blev, (jeg svarer dig, min Ven!)
 215 Hvad nytted ham saa skarpt et Syn, at Midens Dele noie
 Han kunde see, men derimod ei fatte Himmelen?
 Hvad en Fornemmelse saa fin, at Dodsens Berk og Æmerte
 Han om og stielvendes i hver-en Scene følede?
 Hvad gavned ham saa stærk en Lugt, at Relliken hans Hierte,
 220 Hans Hierne med sin Kryder, Damp til Dode gvaede?

Ja om hvert Skral en Torden var i hans for aabne Dre,
Om Himmel-Sphereens Musik fortumlede hans Sind:
Hvor vilde han da ønske sig igien at kunne høre

De klare Strømmers Hvirvel-Lyd, den sagte Vestenvind!
Hvo finder da Guds Forsyn ei (hvorhen vi os end vende,) 225
At giøre overalt, hvad den har Grund og Foie til?
Hvo kan vel andet end retviis og naadig den erkende,
Saavel i hvad den negter, som i hvad den skienke vil.

Saa langt, som Creatureens vidtgrændsde Skare rekker,
Saa langt den Stige af Fornusts og Sanders Kræfter gaaer. 230
Agt, hvor den op til Menneskets udmerkede Art sig strekker
Fra det utallig grønne Kryb, som Løv og Græs beboer.
Hvad Forskiels Trin i Synet fra Muldvarpens tykke Hinde
Til Løffens skarpe Blink indtaer det vide Mellemrum:
I Lugten fra den næsgruus sig henstreckende Lovinde 235
Til Hunden, som ved lettesti Spoer i Græsset sløber om!
I Hørelsen fra alt det Liv, man skjult i Vandet finder,
Til det, hvis Sang blant Foraars Løv opliver Skov og Eng!
Hvor Vederkoppens Kælelse er fin! imens den spinder,
Den søler udi hver en Traad og lever langs hver Streng. 240
Hvor vis og sølsom, net en Sands den slittig Bie dog haver,
At den af giftig Art endog kan Honning samle ind!
Hvor, svag Instinkten i det Svin, som udi Skarnet graver,
Raar, halv fornustig Elephant! den lignes imod din!

245 Imellem dennz og Fornuft hvor usormekt en Stranke!
 Beständig Skilte ad, og dog hverandre altid nær.
 Hukommelse hvor ligner den Forstand og Estertanke!
 Hvor mellem Sands og Overlæg en liden Forstiel er!
 Hvor Middel-Væsner gradevis sig til hinanden strekke,
 250 Dog aldrig deres satte Maal og Grændse overgaae!
 Og var ei alle Væsener i saa bestemt en Række
 Fordelte, kunde hine da vel under disse staae,
 Og allesammen under dig? Men nu da du aleene
 De Kræfter overvinde kan, som findes hos enhver,
 255 Døm da, om ikke din Forstand og Skionsomhed kan eene
 Mod hver en Gave veie op, som hos dem nedlagt er?

See al Materien med Liv og frugtbar sig udbrede
 I Luften, Jorden, Vandene, saa langt vort Syn kan naae.
 260 Hvor maa dog Liv og Væsen sig uendelig udsprede!
 Hvor høit, hvor vidt omkring, hvor dybt i evig Afgrund gaae!
 Forunderlige Væsners Tal og Række uden Ende
 Fra Gud til Mander, Legemer, til Engler, Menneker!
 Dyr, Fugle, Fiske, Orme, Kryb, hvad intet Syn kan kiende,
 265 Hvad intet Glas kan naae! fra det, som nindskrænket er,
 Og ned til dig; fra dig igien til intet! — — — om vi kunde
 Siltage os de hoiere Naturers Herredom,
 Saa maatte Vi de ringere igien vor Plads forunde;
 Thi ellers blev i Skabningen et tomt og ledigt Rum;

Hvor

Hvor Sammenhængen ikke kan det mindste Brud tilføede,
 Ei Stigen savne noget Trin; hvad Leed man og affkar, 270
 Det første eller tusinde udi Naturens Riede,
 Den hele Riede ligesuldt strax derved afbrudt var.

Og dersom hvert System udi en rigtig Orden stiger,
 En Orden, som det store Alt beroer nødvendig paa;
 Saa følger, at, om mindste Deel ikkun i eet afviger, 275
 Ei det System alcene, men det Ganske falde maae.
 Lad Jorden miste Ligevegt, og af sin Bane flyve;
 Strax regløs hver Planet og Sol i Lusten svæve skal.
 Lad Aanderne fra deres Magt og Rang nedstyrtes blive,
 Et Væsen volde Væseners, en Verden Verdnens Fald; 280
 Strax Himlens Grundvold røres vil; Naturens Skielven bringe
 Forvirring til Guds Throne selv; al Sammenstemmelse,
 Al Orden brydes af — for hvem? for dig? en Drim saa ringe! —
 O Galskab! daarlig Overmod! og Guds Bespottelse!

Hvad om din Fod, som er bestemt til Jorden at betræde, 285
 Din Haand, du skal arbeide med, misundte Hovedet?
 Om Tungen oprørsk knurrede, om Diet turde græde,
 For de, som Verktøi tiene maae, naar Sielen syder det?
 Just saa urimeligt det er, om nogen Part vil klage,
 At for den ei en andens Plads i Verden andiist er; 290

Justi saa urimeligt, den Lod med Knurren at modtage,
 Som Alts Bestyrer viselig beskikker for enhver.
 Hver Ting og Væsen er en Part af det ugrænsede Hele,
 Hvori Naturen Legemet, og Gud som Sielen er,
 295 Der overalt den samme blir, endskjønt i alle Dele
 Hans Virkninger forandre sig i tusind Skikkelser;
 Ei mindre stor i Jordens Kreds end Himlens hvalte Bue,
 Som kjoeler i den sagte Vind, i Solen varmer op,
 Som tindrer udi Stiernenes usvækkede rene Lue,
 300 Som blomstrer udi hvert et Træ, og skyder i hver Knop;
 Som lever i hvert Liv, og sig i hvert et Rum udbreder,
 Foruden mindste Krafts Forlis, bestandig virkende,
 Til alle Sider, selv udeelt, sig idelig udspreder;
 Som aander i vor Siel, og røer sig i vort Legeme,
 305 Fuldkommen herlig i et Haar, saavel som i et Hjerter,
 Saa herlig og fuldkommen stor i uselt Menneske,
 Der yttret ud i svage Suf sin Siels Uroe og Smerte,
 Som i den muntre Himmel-Aand, hvis Bon er brændende.
 Hans Væsen er uendeligt, hans Magt er uden Lige;
 310 For Ham en Noget hoi, ei lav, ei liden eller stor;
 Han fylder og forbinder alt udi sit store Rige;
 Han er os alle lige nær, og i os alle bver.

Betænk da, vor Lyksalighed bestaaer i det vi lasse,
 Og gjør dog aldrig Orden meer til Ufuldkommenhed;

Erkiend din egen Punkt, og see, hvor kierlig Himlen passede 315
 Just til din Blindheds, Svagheds Stand den Plads, dig blev
 bereedt.

Vær rolig; — om i denne ei, dog vist i andre Sphærer
 Hengiven vent den Lykkes Deel, som du kan tage mod.
 Fortroft dig ganske til den Magt, som alle Ting regierer,
 Og troe, din Skiebne i hans Haand vil altid blive god, 320
 Hvad enten du dit Liv nu først begynder eller ender;
 Thi al Naturen er en Koraft, for høi for din Forstand;
 En Koraft, hvis Sammenhæng du ei tilfulde seer og kiender;
 Al Hendelse en Virkning er af en usynlig Haand;
 Al Strid en Harmonie, som langt din Indsigt overstiger; 325
 Alt i Almiadelighed got, som stykviis synes slet.
 Ja trods vor irrende Forstand, trods hvad end Hovmod siger,
 Den Sandhed staaer dog evig fast, at alt hvad er, er ret.

Indhold

af

det II. Brev.

I. **M**ennesket bør ikke tænke at kunde udgrunde Gud; hans Sag er at udstudere sig selv; hans Mid- del- Stand; hans Kræfter og Svagheder, fra v. 1 til 24. — Grendserne af hans Evner v. 24. — II. De to Principer eller Grunde af den menneskelige Natur: Selvfierlighed og Fornuft, begge nødvendige. v. 57. — Selvfierlighed den stærkeste, og hvorfor v. 73 — Deres Hensigt er een og den samme. v. 89. — III. Passionerne og deres Brug. fra 101 til 150. — Den herskende Passion og dens Styrke fra v. 150 til 180. Dens Nødvendighed for at drive Mennesker til adskillige Maal v. 180, 185 — Dens store Nytte i at give ethvert Menneske en fast Ca- rakter og Dyden hos ham mere Styrke. 197. — IV. Dyd og Last foreenede i vores blandede Natur: Deres Grendser

Grendser formængede sammen, dog begge adskilte og for-
 skjellige og for Fornustien hver især kiendelig nok. fra 225
 til 242 — V. Hvor hæslig Lasten er i sig selv; men
 hvor let og uformerket den kan indsnige sig, og giøre sig
 fordragelig, ja afholden v. 243. — VI. At dogalligevel
 det Guddommelige Forsyns Hensigt, det almindelige Gode,
 opnaaes i vore Passioner og Usuldkommenheder. v. 265.
 — Hvor nyttige de ere til Selskab. v. 281. — saavel-
 som for hvert Mennecke især. v. 293. — I enhver
 Stand og enhver Livets Alder. v. 305 til Enden.

II. Brev.

Om Menneskets Natur og Tilstand i Hen-
seende til sig selv, som et enkelt Væsen.

- F**ordrist dig da kun aldrig til, Guds Væsen at udgrunde;
Betænk, til et saa høit Begreb blev ei din Siel beredt;
4   Ney; kiend dig selv, det anslaaer dig; derefter bør du siunde;
      Thi Mennesker det passer best at kiende Mennesket;
- 5   Et Væsen i en Middelstand, som Himlens Wiisdom fatte
      Ret mellem tvende Dyb og Svælg saa knap og yderlig,
      Som skiont i Mørke viklet ind, kan Lys og Sandhed fatte,
      Nu klog og viis; nu svag og blind; nu stærk, nu skrøbelig,
      Som har for megen Kundskab til med Evideren at tvivle,
- 10   Dg til at stoisst bryste sig for lidet atter veed;
      Imellem begge vaklende, hvis, om Høe og Hvile
      Bør søges eller Øvelse og stændig Virksomhed;
      Uvis, hvad Rang i Verdens Alt han skal sig selv indbrømme,
      Om han et kun et Dyr, om han en Gud sig kalde tør;
- 15   Uvis, om Legem eller Siel han Fortrin skal tildomme,
      Dg hvad om deris skjulte Baand og Samsund tænkes bør.

Forviklet Chaos! sammensat af Lidelse og Tanke,
 Tid af sig selv forført og tit igien til rette bragt,
 Som immer med uviste Trin sees hist og her at banke;
 Halv Skab til Høihed, halv til Fald, til Roes og til Foragt. 20
 Et Kov for alt, som møder ham, skiont altings store Herre,
 Tusinde Bildfarelser bestandig leedt omkring,
 Skiont eene Sandheds Dommere, nu Verdens Jiir og Vre,
 Nu Verdens usle Spillebold — — en mørk ugiettet Ting!
 Gaae, undringsværdig Creatur! følg Bidd og Kundskab efter; 25
 Gaae fasset Glods og Ebbes Tid; vci Luft; maalt Hav og Jord.
 Bestem Planeters Kredts og Gang og Himmelfuglers Kræfter;
 Forbedre gamle Tidens Maal, viis Solen Vei og Spor.
 Gaae med en Plato, sving dig op til sidste Himmel-Sphere,
 Det forsie gode, skionne og su!dkomne Væsen ind, 30
 Ja stræb med hans udarted Sekt din Hierne at forvirre,
 Og Selskab kald et Guddom ligt og Himmel-henrykt Sind;
 Paa Østerlandske Præsiers Viis, som Solen efterabe,
 Og troe, at de ved Hovedspring dens Gang betegnet har.
 Gaae; lær den evig-vise Magt at styre og at skabe, — — 35
 Men synk saa i dig selv tilsidst, og kiend, du er en Nar.

Da hoi're Nander nyelig saae en Dodelig udgrunde
 Naturens skjulte Lov og Regl, de undred, hos en Mand,
 En Jordist Skabning, sliet et Bidd, sliet Viisdom findes kunde,
 Og saae vor store Newton da, som vi en Abe, an. 40

- Men kunde han, hvis Regl endog Cometers Løb har bunden,
 Fastsætte kun en eeneste sit Sinds Bevægelse?
 Som Stjerners Op- og Nedgangs-Punkt saa nøie har udfunden,
 Sit eget Væsens forste Spor, dets Maal og Ende see?
- 45 Dog hvo vil undre? Sielen kan sig ubehindret svinge
 Fra Konst til Konst, og næsten naae til Kundskabs sidste Top;
 Men naar sit eget store Verk den vil i reede bringe,
 Redbryder Passion, saafort Fornuften reyser op.
 Folg Kundskab da, men paa din Vei Beskedenhed dig lede;
- 50 Forst blot den for al Stoltheds Prunk, Forsængeligheds Dragt,
 Al Lærdoms Pral og Overdaad, hvad unyttis Spøg bør hede,
 Hvad sindrig Meie, konstligt Greb at vise Hiernens Magt.
 Udrens og søg al Overflod og Glimmer at borttage,
 Hvad Laster eller Dppighed har sat blant Konstens Tal.
- 55 See saa, hvor liden er den Sum af det, der blir tilbage,
 Som Verden altid nyttet har, og altid nytte skal.

- Gud bød at raade i vor Barm to stærke Drivefiere,
 Som begge ere gavnlige, naar brugte, som de bør:
 Een til at drive Sielen frem, een til den at regiere,
- 60 Enhver af dem sin Hensigt har, og sin Forretning gior.
 Ved Egenkierlighed vort Sind tilskyndes, drives, røres,
 Og ved Fornuften tvinges dets opvakte Hestighed;
 Til begges rette Brug al Dyd, alt Gode kan henføres;
 Af deres Misbrug reiser sig al Usuldkommenhed.

Selvkierlighed maae Sielens Verk Liv, Gang og Kræfter give; 65
 Fornuftens rolig Overlæg maa slyre Sielens Ild.
 Var ei den første, skulde vi i Dorstheds Dvale blive,
 Og ei den sidste, blev vor Drift og Virksomhed kun vild,
 Som Planterne hver til sin Stilk og Stamme bundne ere,
 Opvoxe, blomstre, visne paa en Jordplet, eller som 70
 De Veirlys, der fortæres selv ved andre at fortære,
 Og vildt med regellose Blus i Luften svæver om.
 Den første, som den drivende, med Magt tilskynder, drager;
 Den sidste stiller, giver Raad med sindig Rolighed.
 Jo mere Maalet nærmer sig, desmere hin tiltager, 75
 Da denne seer det længer fra og med Koldfindghed.
 Den første kan nærværende det Gode see og kiende,
 Og føle det umiddelbart og klart ved Sandserne;
 Fornuften seer i Tiden hen, hvad rimelig kan hende,
 Betragter Følgerne, og gaaer til det Tilkommende. 80
 Den første frister stærkere, end denne overtaler;
 Og endelig om begge kan man fælde denne Dom:
 At hin med større Myndighed os mestrer og befaler,
 Da denne mere varsom gaaer, meer agtsom med os om.
 At da den stærkere dig ei skal under Naget bringe, 85
 Saa brug Fornuftens Hielp og Raad; tag dens Ledfagning an.
 Flid, Vane og Erfaring maa Selvkierligheden tvinge,
 Og give Overvegten til den slyrende Forstand.

Lad kun Skolastiker, som vil i alting Forskiel vide,
 90 Med Wittigheds forvorne Greb, og moisom Hovedbryd
 Saae disse to foreenede indbyrdes til at stride,
 Adskillte Sandfen fra Fornuft, og Raadens Verk fra Dyd.
 De kærde ofte om et Navn med daarlig Iver segte,
 Hvorved de tit det samme; tit slet ingen Ting forstaae.
 95 Fornuft og Egenkielighed til samme Maal hensigte.
 De affkye alt, hvad gjør Uroe; hvad glæder, de attraae.
 Men denne med en Graadighed Objektet til sig river,
 Da hin kun drager Honningen, og sparer Blomsteret.
 Lyft nu vort største Gode, nu vort største Dade bliver,
 100 Som det attraaede af os er vrangt eller ret anseet.

Selbkielighed udviser sig paa en forskiellig Maade,
 Hvorved i Sindet mange Slags Bevægelser opstaae,
 Som enten har en virkelig Fornøielse og Gode
 Til Grund og Driver, eller Nigt, som ikkun synes saa.
 105 Men som for vores eget Vel vi billig Omsorg bære,
 Dog af hvad Art hvert Gode er, vi ikke strax indsee,
 Saa kan Begierligheden vel Fornuften horig være,
 Endskiont af Egennyttighed den har Anseelse.
 Naar vi tilladte Midler kun til vore Maal auvende,
 110 Affektens Hensigt til os selv kan med Fornuft bestaae;
 Men om Vi, uanseet vort Gavn, for got det Godekiende,
 Da blive de forædlede, og Navn af Dyder saa.

I daar:

S daarlige Uempfindlighed af stoisk Mod indtagen,
 Lad Daaren rose sig, hans Dyd er ubevægelig;
 Den er det og; men saa, som naar af Kulde sammendragen 119
 Al Kraft og Varme uden fra til Hiertet samler sig.
 Mey; at vi stændig er i Drift, ei lunkne eller træge,
 Vedligeholder Sindets Kraft; en opreyst Storm har bragt
 Dit Sielens standsed Verk i Gang; thi skönt den kan bevæge,
 Og rykke Delene, saa blir det Hele dog ved Magt. 120
 Vi drives om paa Livets Hav, som Skib for mange Vinde;
 Tilbøielser er Sielens Tor; Fornusten dens Magnet.
 Gud selv ei altid lader sig i stille Haablik finde,
 Endog i Stormen har han sig en Throne jo beredt.

Saa skönt vor Siels Tilbøielser bestemtes til at være 125
 Som Verdens Elementer selv udi iadbyrdes Strid,
 Dog mængde og formildede deri de enig ere,
 Til Himlens forudsæete Maal at lempe al vor Id.
 Tænk derfor ei at løse op de Baand, den selv har tvunden;
 Mey brug dem ret, med Naade følg Naturens stærke Bud, 130
 Og hold din Siels indplanted Drift med Overlæg forbunden;
 See, det er alt, hvad du formaarer; lyd din Forstand og Gud.

Haab, Glæde, Nierlighed og alt, hvad Lyst kan indbefatte,
 Frygt, Kummer, Had, og hvad Ulyst i Folge mere har,
 Naar

135 Naar disse inden rettz Maal og Grendser blive satte,
 Og viisfeligen blandede enhver sit Eted indtaer;
 Da holde de i Ligevegt de stridig Sindets Dele,
 Det Sielens Lys og Skyggeverk, hvis yndig Perspectiv,
 Hvis konstig Sammenhæng saavel i Parter, som det Hele
 140 Udgiør den ganske Colorit og Styrke af vort Liv.

Forlystelser vi altid har i Dine eller Hænder,
 Saa snart de ei besiddes meer, vi dem i Haabet faae;
 Al Sielens Evne, Legems Kraft enhver derpaa anvender
 At gribe fat nærværende, forventede at naae.
 145 De ove alle Trylle-Magt, dog ei hos alle lige;
 Adskillig Indtryk hver en Ting paa visse Sandser giør;
 Forskiellig Sindsbevægelse heraf hos os opstige,
 Som Sielen nu med større, nu med mindre Styrkerøer,
 Alt som de Redskab, Sandserne maae virke giennem, ere
 150 Guldkomne eller svage til. Vi finde i vor Krop
 Just Grund, hvorfor en Hovedlyst, aleene hos os Herre,
 Lig Narous Slange fordum Lid, de andre sluger op.

Som Menneket formodentlig, det Dieblif han fødes,
 Den første skjulte Dødens Sæd indplantet hos sig faaer,
 155 Og denne unge Gift, hvoraf han dog tilsidst maa dødes,
 Alt som han voxer og taer til, sin Vert og Styrke faaer;

Saa

Saa kom og frem hans Hovedlyst; den skjulte Sindets Eyge
 - Blev mænget med hans Bygnings Malm, hans Væsen prentet
 Hver Levesaft, som skulde tient, det Hele at opbygge, (ind:
 Maa tiene til at fæste den i Legem og i Sind. 160

Jo mere Sielen aabner sig, og sine Kræfter spreder,
 Jo meer Indbildningen sit Spil, sin farlig Konst laer see,
 Og al vor Kundskab, al vor Lyst saa usormekt henleder
 Til denne alt befængte Deel, og gjør den svagere.

Den af Naturen bringes frem, af Banen siden næres, 165
 Og bliver altid strengere ved Bidd og Munterhed;
 Ja ved Fornusten selv dens Kraft og Styrke kunns formeres,
 Som Eddiken ved Solens Skin faaer mere Syrlighed.

Selv denne vor retmæssige, skiont svage Hersterinde,
 Til Yndling har den Skiode-Lyst, hvis Bud vi agte paa. 170
 Ach! om den ikkun Regler veed, ey Vaaben'til at vinde,
 Hvad kan den meer end sige os, at vi i Blinde gaae?

End lære os, foruden Hielp vor Svaghed at beklage;
 (En alt for streng Anklager, men desvær! en hielplos Ven;)
 End som Sagfører raade til den Eltning, som vi tage, 175
 Og vores slumpviis giorte Val forsvare myndigen;

Stolt af en indbildt Seir, naar den i Sielen kun opliver
 Hsiden for de svagere en herskende Affekt.

Saa mener Lægen, ved sin Kuur han onde Vædsker driver
 Af Kroppen, naar de samle sig kun til en stadig Gift. 180

- Vist maae vi da Naturens Wei, dens Førelser adlyde;
 Fornuften tiener her som Vagt, og ei som Ledere.
 Den gior alt sit, naar kun den kan forbedre, ey udrydde,
 Og handle Hovedlysten meer som Ven end Fiende.
 185 En stærkere usynlig Magt Bestemmelsen maa give,
 Naar Mennesker snart søger eet, snart andet Diemeed.
 Forskielligviis, lig Vindene, dem andre Lyster drive,
 Men denne soer dem dog tilsidst hen til sit visse Sted.
 Et Kundskab eller Magt vort Maal, er Guld, er verdslig Tre
 190 Vor Attraae, eller det, der tidt os frister stærkere,
 En stille Roe, see hvor vi da, mens vi har Liv, begiere,
 Endog med Livets Fare selv, den Lyst at opfyldt see.
 Den Viises Smag for Rolighed, Kiobmandens Sløb og Møie,
 Krigsheltens vilde Overmod og Munkens Ydmyghed
 195 Vil alle synes, at de har Fornuften kan for Die,
 Og hver med dens tillaaente Ravn sig at opsmykke veed.

Den evige, den Gubdoms Konst, som Got af Ont udbrager,
 I denne Sielens Skiodelyst indpoder viiselig
 Vor bestie Grund til Dyd og Got. Alviisshed selv det mager,
 200 At Sindets Nægtselv derved dog tilsidst maa fæste sig;
 At Dyden, naar paa Menneskets Natur og Væsen grundet,
 En dobbelt Kraft og Styrke naaer, som finere Metal,
 Der hærdes just ved det, den blir med grovere forbundet.
 Gud vil, vor Legem med vor Siel i Samsund vrieke skal.

Som et uvilligt Træ, der ei vil mindste Frugt frembringe, 205
 Kan i en vild, men saftig Stok indpodet, dog slaae an;
 Saa Dyder, just de ægteste, ud af Affekter springe,
 Naar kun Naturens vilde Kraft paa Roden virke kan.
 Hvor rige Kilder af Fornuft og Verlighed frembryde
 Fra Had, fra Frygt, fra Egenfind og fra Melancholie! 210
 Hvor ofte seer man Tapperhed af bitter Galde flyde;
 En Gierig ove Klogskab best, en lad Philosophie!
 Af lättret Vellyst Elskov blir, som Gruentimret tælfes;
 Mid hos en Krigsmand eller Lærd er idel Verkirhed;
 Ja hver en Dyd, man nævne kan, hos begge Kion udklæffes 215
 Af medfødt Stolthed, eller og af medfødt Skamsuldhed.

Saa har Naturen dannet os, (lad det vor Hoovmod dæmpe)
 At Dyden ligger nærmest der, hvor Lassen grendser til;
 Fornuften maa fra Døt til Gøt Gemyttets Begtskaal lempe.
 En Nero, som Titus kan, regiere, om han vil. 220
 Det stolte Moed, som vi med Skiel i Catilina hade,
 I Decius rosværdigt er, i Curtius er siort.
 Den samme Veresyge kan ophielpes eller skæde,
 Og har saa tit en Patriot, som en Forræder giort.

Hvem mon det Sielens Ureed da i rede kunde føre? 225
 Det Lys og Mørke stikke ad? den Gud, der i os boer.

Gens Virkning i Naturen tit modsatte Kræfter gjøre;
 Guds Hensigt og i Mennesket paa denne Regl beroer.
 De sidste Trin i Dyd og Last sig uformerket formenge,
 230 Og til en Nytte, skult for os, saa nær forbinde sig,
 At jevnlig paa hverandres Grund de vovelviis indtrænge,
 Og deres Forskiel, hvor den keer, er neppe fiendelig;
 Som i et velgiort Malerie, hvor Lys og Skygge spille
 Saa i hinanden, at man ei blir sidste Grendser vaer.
 235 Saaledes de sig blande her; man neppe kan adskille,
 Hvor Lasten sin Begyndelse, hvor Dyden Ende har.

Men daarligt! om man derfor tør heraf den Slutning trekke,
 At der aldeles ingen Dyd og ingen Last er til;
 Uendelig man hvidt med sort kan blande, mænge, brække;
 240 Mon nogen derfor hvidt fra sort ei meer adskille vil?
 Spørg Eders eget Hierte ad; for klart den Sandhed skinner;
 Der skal just Tid og Bane til saa vrangt Begreb at faae.
 Last er af en saa slem Gestalt og af saa søle Miner,
 At, naar vi see den kun, vi den nødvendig hade maae,
 245 Dog see vi dette Udyr tit, vi alt for let kan blive
 Saa vandt dertil, at nødigen Vi stille os derved;
 Vi først fordrage det, dernæst vort ynksom Medhold give,
 Og endelig forunde det i Hiertet Rum og Sted.
 Men hvor er Lastens sidste Skiel? det maa vel overlades
 250 At tvistes om som uafgiort. Spørg, hvor er yderst Nørd?

I York man troer, det er ved Tveed; i Schotland ved Orkades,
 Og der i Gronland, Zembla, og den gode Gud veed, hvor.
 Slet ingen ond og lastefuld i største Grad vil være;
 Men hver een troer, hans Raboe er langt stemmere end han;
 Ja de endog af Lasters Gift, som mest befængte ere, 255
 Tit deres Plage ei tilstaae, og tit ei sole kan.
 Det Clima, som er angenemt for Folk, som deri leve,
 For andre bedre vante knap kan være taaleligt;
 Og det, hvorfor et ædelt Sind visst gysse vil og bæve,
 Kan for en brændemerket Siel vel synes priseligt. 260

Hvert Menneſke, i hvo han er, maa nogen Grad besidde
 Af Dyd og Last, skiont meget saa opnaae den høieste;
 Den beste er vel sundom det, han ellers mindst kan lide;
 En Nar sin kloge Time har, en Skielm sin ærlige.
 Guldkommen aldrig, kun tildeels man Dyd og Udyd følger; 265
 Thi uden Hensigt til os selv blev ingen af dem valgt.
 Enhver især sit eget Maal forraader eller dolger;
 Guds store Hensigt er kun Een; den indbefatter Alt.
 Den viselig hver Daarſkab kan, hvert Indfald forebygge;
 Den drager ud af Laster selv en Virkning oftest god, 270
 Den hver en Stand sin Svagthed gav, just til dens Gavn og Lykke,
 Til Jomfruen Undseelse og til Huusfruen Mod,
 Til Statsmænd Frygt, og Hidſighed til dem, der Hæren føre,
 Til Fyrstier rolig Selvtillid, til Folket Overtro,

275 Paa det enhver særdeles Feil sit ogsaa skulde gjøre
 Til det Almindeliges Vel, Bedvarehed og Røe.
 Den Dydens beste Frugter af Forsængelighed leder,
 Der føder sig ikkun med Dunst, med tom Berømmelse;
 Og just paa Sindets Meen og Brøst opbygger Kiønnets Hæder
 280 Dets varig Fred og Rolighed, Held og Fornøielse.

Da Skaberen har dannet os indbyrdes til at være
 Som Herre, Tiener eller Ven, ulige udi Stand,
 Saa vil han, at den eene skal den andens Byrde bære,
 Indtil hvers Svaghed alles Kraft og Styrke blive kan.
 285 Feil, Mangler og Affekter kun des tettere forbinde
 Den sælles Fordeel eller gjør den Samqvem mere kier;
 Af den oprigtig Kierlighed, sandt Venskab just oprinde,
 Hver hiemmesølt Behag og Lyst, som Livet undes her.
 Og naar vort Liv mod Ende gaaer, vi af de samme lære
 290 Tilfreds den Lyst, den Kierlighed, de Baand at legge af,
 Og deels opmuntred af Fornuft, deels nødd af Afsmagt ere
 At glade gaae vor Død imod, og rolig see vor Grav.
 Hvad Skiodelyst et Menneske, hvad Attraa han end haver,
 Til Kundskab, Rigdom, Ravn og Røes, til Magt og Myndighed,
 295 Han aldrig saa misnøiet er med Lykkens Gunst og Gaver,
 At han alvorlig ønsker sig sin Naboes Stand og Sted.
 Den Lærde finder Lyst og Røe i grundig Estertanke,
 Og Daaren troer sig lykkelig, at han forstaaer ei meer;

En Rig ei nogen Fordeel veed som den at sammensanke;
 En Fattig med et trosligt Haab til Himlens Forsorg seer. 300
 Den blinde Tigger danser glad, og stakkels Krybling synger;
 En Laabe troer, han er en Helt, en Gal, han Krone bær;
 Den sultne Alchymist i Haab et gyldent Bierg opdynger,
 Og i sit ofte læste Digt Poeten henrykt er.
 See! saa er altid nogen Trost til hver en Stand forlenet, 305
 Dj Hovmod blev dem alle skienkt, en sælles trofast Ven.
 Saa er med hver en Alder og en tienlig Lyst foreenet,
 Og Haabet stedse til vor Død os følger troligen.

See! Barnet (o hvor kjerlig dog Naturen det tilsteder!)
 Fornoi sig med Rangelns Lyd og lege med en Fiær; 310
 Lidt meer anseelig Legetoi hans Ungdom siden glæder,
 Som vel har noget mere Syn, men ikke mere Værd.
 Baand, Røgler, Guld han spøger med i Mandoms modne Dage,
 Og Bønehogen finder han den sidste Lyst udi.
 Hver Alder haver sin No.oe, at Livet maa behage, 315
 Til, træt fra alt, man sover ind og Leegen er forbi.
 I al den Tid Indbildningen med spillend Skin forgylder
 De Skyers Pragt, som klarer op hver Alder og hver Stand,
 Imedens Haab al Mangel af Lyksalighed opfylder,
 Og Hovmod stopper uformerkt al Tomhed af Forstand. 320
 De samtlig bygge op saa fort, som Kundskab kan nedrive,
 Den Buble, Lyst bestandig leer i Daarskabs tomme Skaal.

Et Haab døer ud, et andet strax i Sielen faaer til Live,
Og hver Forsængelighed har sin Hensigt og sit Maal.
325 Ja nedrig Egenkierlighed maa ved Guds Kraft udgiøre
Den Begt, hvor andres Mangler naae mod vore deres Priis.
See da og lær heraf, den Trost til Nytte dig at føre,
Sliont Mennesket er Daarlighed, er Gud dog altid viis.

I n d h o l d
 af
det III. Brev.

- I. **D**en hele Verden et sammenhængende System af Selskab. v. 9. — Ingen Ting skabt aleene for sig selv, ikke heller ganske for andre. v. 37. — Creaturenes Lyksalighed sælles, og vovelviis meddeelt og nydt. v. 65. —
- II. Fornuft og Drift virke tilsælles til enhver Skabnings Gode især. 101 — Fornuft og Drift virke ogsaa til Selskab udi alle Skabninger tillige. v. 133. — III. Hvor stærk Driften tilskynder til Selskab v. 138. — Hvor meget stærkere Fornuften, hjælpen ved Driften, baade raader og tilskynder dertil. v. 163 — IV. Hvad det er, man kalder Naturens Stand. v. 185 — Fornuften underviist af Driften i Kunstens Opfindelse. v. 209. — og i Stiftelse af adskillige Selskabsarter. v. 221 — V. Oprindelsen af Stats-Selskaber. v. 241 — Oprindelsen af Monarchie. v. 257. — Den Patriarchalske Regiering. v. 265.
- E 3

---

265 — VI. Oprindelsen af den sande naturlige Religion og Regiering, begge leded fra samme Grund, nemlig Kierlighed. v. 287. — Oprindelsen af Overtroe og Tyrannie, begge leded fra samme Grund, nemlig Frygt. 296. — Selvkierlighed virker til det almindelige og Selfabelige Gode. v. 329 — Sand Religion og Regieringsform bragte tillige til deres første og rigtige Grund-Regler. v. 345. — Blandet Regierings-Art v. 355. — Adskillige Former deraf, og dog det eeneste og sande Diemeed af dem alle. v. 361 til Enden.

III. Brev.

Om Menneskets Natur og Tilstand i Henseende
til Selskab.

Saa bliver det en Sandhed, vi eenstemmig maae bekiende,
At altings store Aarsag veed bestandig at opnaae
Bed Love, heelt adskillige, det samme Maal og Ende;
En Sandhed, som os Dag og Nat bor frisk i Munde staae.
Saa tit for megen Sundhed kan os overgivne giøre, 5
Hvad Mod og Frekhed Velstand end og Pragt kan friske til;
Saa lad os komme det ihu, og os til Nytte føre,
Helsi naar vi bede eller naar vi undervise vil.

See hele Verden runden om; Alt lænkes, sammenbindes
Paa Jorden og i Himmelen ved fælles Kierlighed. 10
Betragt den daunende Natur; den altid skal befindes
Hensigtende i alt sit Verk til dette store Meed.

- Hvert enkelt Solgran, hver Atom flux søger til sin Mage,
 Det drager selv og drages hen til det, som nærmest er;
- 15 Det drives og bevæges frem, en Raboe-Plads at tage,
 Og alle andre rundt omkring at komme mere nær.
 Betragt Materien, hvor den paa saa forskjellig Maade
 Med Liv af Gud begabet er; det noksom kiendes vil,
 At hele Verdens Sammenhæng, det Gaaftes Gavn og Gode
- 20 Alene er den Middelpunkt, som Alting stræber til.
 See, hvor en Urtes døde Støv en andens Bert opholder,
 See, hvor udaf en livløs Ham et Liv sit Udspring faaer;
 Hver Forms Opløsning strax igien en andens Opkomst volder;
 De hverelvis nu lever op, nu dæer og undergaaer.
- 25 Lig Bubberne, der komme frem af Vandets rørte Dele
 Som reyse, briste, blive saa igien det Vand, de var;
 Saaledes intet fremmet er, med Parterne det Hele,
 Og med det Hele hver en Part Forhold og Lighed har.
 En Mand, som viist bestyrer alt, som over alt sig strekker,
- 30 Foreener alle Skabninger, i nær Forbindelse
 Den største med den mindste staaer; een Haand en anden rekker;
 Dyr skabtes os til Hielp, og vi til Hielp for Dyrene.
 Et Bæsen tiener, og igien maac andre Bæsnere tiene,
 De udi venlig Kælleskab hinandens Byrde bær;
- 35 Et nogen Ting i Verdens Alt staaer for sig selv alene;
 Nei; Kiæden holder sammen, og hvo veed, hvor Enden er.

Har Gud, du Daare! alting skabt aleene for at glæde,
 At muntre, føde, gavne dig? Nei; han, som til dit Bord
 Den kaade Raabuk nærer, vil ei mindre kjerlig brede
 For den et Teppe, rigt forsynt, i blomsterfulde Jord. 40
 Er det for dig, med lifsig Sang sig Lerken høit opsvinger?
 Nei; Glæde toner op dens Kæst, dens Vinge før i Sang.
 Er det for dig, at Stillsittet sin Hals i Triller twinger?
 Nei; Elskov til dens egen Art anstemmer denne Sang.
 Den smykked-Hingsst, din Haand med Pomp at kunstig dandse byder, 45
 Med sin Berider deler jo Fornøielse og Mod.
 For du aleene kalde din den Sæd, som Marken pryder?
 See, Himlens Fugle skal af den indfordre deres Lod.
 Mon gyldne Narings rige Høst er din? En Deel fortærer
 Og det med rett, som Arbeidsløn, den velfortiente Stud. 50
 Ja denne Jordens Herres Sved og Noie Svinet nærer,
 Det Svin, som, trodsig, pløier ei, og lystirer ei dit Bud.

Erkiend dog: Alle sluttet ind udi Naturens Arme,
 Og har i hendes Forsorg Deel, som hendes yndte Børn;
 Den Pels, hvori en Konge nu indsvøber sig for Varme, 55
 Til Varme tienede tilforn, til Klædning for en Biorn.
 Udraaber Mennesket: " mig, mig er alting skabt til Nytte! "
 Strax svarer Gaasen af sin Stie: " vist Mennesket for mig
 " Og til min Tieneste blev til; thi, see, for mig at stiette
 " At føde, feede, varte op, hvor han umager sig! " 60

Det seer den vel; men indseer ei, den Høitid og den Ere
 Skeer kun, for dens Dybarter selv tilsidst den æde vil.
 Den dømmes efter sit Begreb. Du klogere bør være,
 End troe: at Alle er for een, ei een for alle til.

- 65 **M**en set: den Stærke kan og bør de Svages Kaar bestemme;
 Set: Mennesket er Verdens Bidd, dens Herre og Tyrån;
 Naturen veed dog dette Bidd og denne Magt at tamme;
 Han kiender sin Medskabnings Trang, dens Nød han taer sig an.
 Siig, mon en Falk, af Skyen ned naar den sig hungrig spinger,
 70 Vel sparer Duen for den Glands, dens smukke Fiære har?
 Mon Svalen stotter noget om Insektens gyldne Binger?
 Mon Philomelas kielne Sang den graadig Høg indtaer?
 Kun, for dem eene Mennesket det efter Dnske mager,
 Han fremmer deres Larv, og dem i alt til Haande gaaer;
 75 Han planter Træer til Fugles Lye, til Fiske Damme graver,
 For Næg indhegner græsrig Eng, og Korn for Raadyr saer.
 Hans egen Fordeel driver ham til somme at ernære;
 Til flere hans Fornøielse, end fleer hans Overmod?
 Ved en forsængelig Patron de underholdne ere,
 80 De leve, fødes, glædes ved hans Pragt og Overdaad.
 Det Liv, hans kunstled Huuger just til Føde eftertragter,
 Befrier han fra Hungers Nød, fra Røddyr's Morder Tand:
 Ja lekker for det Dyr, han selv som Lekkerbidsten agter;
 Og gjør det lykkeligt, indtil det falder for hans Haand.

Dog seer og frygter det ei meer for Slaget, Døden sender, 88
 Ei meer end han, som Himmel: Jld i største Velstand slaaer;
 Sit Gode her har Noaget havt, før Døden Blæden ender;
 Du, naar dit Gode er forbi, jo selv dit Dødsbud; faaer.

Gud, som saa megen Kierlighed og Omfarg vilde bære
 For dem iblant hans Skabninger, han nægtede Forstand, 90
 Af Godhed holder for dem skiult, de dødelige ere,
 Og for en Kundskab skaaner dem, som intet nytte kan.
 Men Mennesket den Kundskab fik; dog med en saadan Mine
 Hans Død fremstiller sig for ham, at, naar han frygter den;
 Han dog derefter længes tør: dens for ham skiulte Time 95
 Hans Frygt derfor alt længere og længer setter hen.
 Den kommer ham alt nærmere hvert Dieblik i Livet;
 Dog synes Døden aldrig ham; han aldrig nær sin Grav.
 O! et bestandigt Underverk! at Skaberen har givet
 Det tænkende blant alle Dyr et saadant Sindelag! 100

Hvert Væsen da, hvad Evne og Gud har det vilde unde,
 Drift eller Tanke, fik just den, som passer best dets Stand;
 Saa alle til Lyksalighed med lige Uttraa stunde,
 Og finde for sig Midlerne, som dertil føre kan.

- 105 Naturens Drift useilbar er; hvor den os Veien viser,
 Hvad har man Kirkemoder vel og Pave nødigt der?
 Fornuften er og bliver kold, hvorvel den ellers lyser;
 Den tjener kun adspurt, og tit forst, naar den tvungen er;
 Den lader os foruden Hielp, med mindre vi den bede,
 110 Og dog saa fielden staaer os bi, saa ofte viger bort,
 Da villig Drift ubuden er, og af sig selv tilrede,
 Ja det endog bestandigen, naar hin kun tjener kort.
 Den eene gaaer nødvendig ret, og ingentid affkeier,
 Den anden kan dog tage Feil, paa Afvei snart forleedt.
 115 See! disse Kræfter baade den, som skionsom overveyer,
 Og som tilskynder, samle sig i Dyrene til eet,
 Da derimod forskellige de i vort Væsen ere;
 Kom nu! Fornuften, om du vil, langt over Driften set;
 Dog skal, imod din Villie, lidt Agtsomhed dig lære:
 120 At Gud i denne virker selv, i hin kun Menneket.

- Hvem lærte vel de flokke Dyr, som Skov og Mark har inde,
 At flye, hvad Gift, og søge op, hvad Føde for dem er?
 Hvor veed de saa forsigtigen mod Storm og Hvirvelvinde
 At grave sig i Sandet ned og kaste Hvelvinger?
 125 At regne Flod og Ebbe ud, og sig til Skiul og Dække
 At bygge over Bølgen Huus, som ei bortskylles skal?
 Hvem viste Ederkoppes forst en Parrallel at trekke
 Saa rigtig, som Demoiivre selv foruden Lineal?

Hvem had vel Storken søge op i talrig Flok og Stime,
 Som hin Columbus, fremmet Lust og ubekjendte Land? 139
 Hvem sammenkalder deres Raad? hvem setter Dag og Time?
 Hvem stiller dem i Orden og paa Veien før dem an?

Hvert Creaturs Lyksalighed Gud viselig har grundet
 I dets Natur, og passende dertil, indskrænket den,
 Ja som hans Verk et Ganske er, dets Dele saa forbundet, 135
 At fælles Held paa fælles Trang er bygt forsynligen.
 Saa var Naturens første Lov og evig satte Orden:
 Alt Liv, som i den tynde Luft, opholdet, Aande draer,
 Som lever i den tykkere, som nærer sig af Jorden,
 Som gisper udi Havets Dyb, hvad Navn og Art det har; 140
 Alt knyttes ved et Samsunds-Baand, forskiellig, dog det samme,
 Hvert Dyr til Dyr, hvert Menneske til andre Mennesker;
 I os og disse een Natur opholder Livets Flamme,
 Og frugt bargior den skiulte Sæd til Livsforplantelse.
 Alt hvad i Skoven rører sig, (ei Dyrrets Hersker eene) 145
 Alt hvad i Luften flyver om, i Vandet roer affied,
 Sig elsker selv, og vil sig vel; dog ei sig selv aleene,
 Nei; begge Kiøn indplantet fik indbyrdes Kierlighed,
 Hvorved de mod hverandre sig med heftig Attraa vende,
 Indtil det ønskte Maal opnaaes at blive samsede; 150
 Dog har endnu ei deres Lust med den Forening Ende;
 Nei; Egenkierlighed fornyes, saa snart de Afkom see.

End

End eengang elste de sig selv i deres spæde Stamme;
 Betragt kun Fugle, Dyr og Kræ, hvor Omsorgsfuld og god
 155 Hver Art imod sin Yagel er, hvor Modrene opamme
 Og Fædrene forsvare den som sælles dem betroed;
 Men naar tilsidst de slippe løs og vorne fra dem sendes,
 I Lusten eller Vandet frit at gaae paa egen Haand,
 Saa holder deres Omsorg op, og Driften dermed endes,
 160 Saa brydes denne Sammenhæng, og dette Elskovs-Baad.
 En nye Forbindelse og Lyst den forrige ophæver;
 En anden Afkom vekker op en anden Kierlighed.
 En større Omhu Mennesket, en længer Hielp udtræver,
 Da han saa langsom Kræfter faaer, sit Gavn saa silbig veed,
 165 Og denne længre Omsorg gior Forbindelsen des større,
 Fornuft og Overlæg end meer besyrke dette Baand;
 Ved egen Fordeels stærke Drift de just det samme giore,
 Hvortil indplantet Kierlighed os ellers bringe kan.
 Vor Siel anprises det, hvortil den alt har Uttraa fundet,
 170 Bestemt ved Skionsomhed og Val, antændt af Sympatie;
 Her Dyd er med Tilboylighed saa yndig sammenbundet,
 At, hvad Fornuften raader til, forlystes Sandten i.
 Ny Trang, ny Hielp, ny Vane kan vor Kierlighed formere,
 Og volde, den ny Styrke faaer ved nye Belgierninger,
 175 Naar nogle Born først fødes op, og andre vorne ere,
 Man af Naturen hine har, af Vanen disse kier.
 Ei disses Skionsomhed saa snart med Styrken moeden bliver,
 Før ham de finde hielpelos, af hvem de Livet har.

Erindring og Forsynlighed da denne Afkom driver,
 Den Omhed at giengielde ham, som før han for dem bar. 180
 Hin dem om deres Ungdom vil og spæde Barndom minde,
 Og denne pege frem ad hen til Alderdomens Aar,
 Mens Eskovslyst, Erkiendlighed og Haab dem saa forbinde,
 At just ved alles fælles Gavn den hele Slegt bestaaer.

Lænk ikke, i Naturens Stand, de vandred som i Blinde. 185
 Naturens Stand Guds Rige var, bestyret af hans Aand,
 Hvor Selv og Selskabs, Kierlighed fra første var at finde,
 Hvor Enighed var Menneskens og alle Væsners Baand.
 Da var endnu ei Stolthed til, ei Konst, Stolthedens Føde,
 Med Dyrene gif Mennesket omkring i Mark og Eng, 190
 De under samme Skygge nød tilsammen Jordens Grode,
 Og Jorden tiente ham og dem til fælles Bord og Seng.
 Ev Mord endnu ham fødte, ei Mord og Drab ham klædte.
 I samme Tempel, værdig Gud, i den gienlydend Skov,
 Alt hvad som Tunge røre kan, med samtlig Tak og Glæde 195
 Ophoiede sin Skabers Navn, eenstemmig sang hans Lov.
 Flod farved ei, ei Guld omgav de reyste Altarsteene;
 Ustraffelig den fromme Præst reen og ublodig flød.
 Gud selv at styre Verdens Alt sig forbeholdt alene;
 At herske, liont at spare kunns han Mennesket tillod. 200
 Ach! hvor dog dette Menneske sig selv ulig er bleven,
 Nu Grav og Bøddel mest af halvt, hvad Liv og Aande bær!
 Natu-

Naturens Jamren hør han ei, men blot af Ondskab dreven,
 Mod deres Arter fiendsk og grim, mod sin bedtager sk er.
 205 Men Straffen følger Overdaad; hvert Mord hans Haand fuld:
 Den skulte Syge nærde, der siden hevnte det. (bragte,
 Foruden Dødt det oste Blod mod Mennesket opvakte
 Et Udyr mere vildt og glubst end Tigren — — Mennesket.

Saa var han i naturlig Stand; lad os ham nu betragte
 210 Fra den til Kunst og Selskab sig kun langsom reysende.
 Fornuften Drift til Monster tog, og mindte ham at agte
 Beständig paa Naturens Kost, som venlig talede:
 Saae, sagde hun, lad Dyrene dig til Exempel være;
 Af Fugle lær, hvad tienlig Frugt den tykke Skov dig bær;
 215 Af Dvæget Urteens Natur, og hvilke sundest ere;
 Af komstig Bie, hvorledes du skal reyse Bygninger;
 At ploie af Muldvarpen lær; af Ormen lær at spinde;
 Lær af den lille Nautilus *) Seilads og Skibes Art.
 See, hvor den veed at spinde ud sit Seil for alle Vinde,
 220 Saa den paa vildsom Bolge faaer sin rette Raas og Fart.
 See andre Dyr ved Selskabs Haand adskilligviis forbindes;
 Alt sligt dit Kion til Levnets Regl og Forskrift tiene bør.
 Hist under Jorden Bygningøverk; her Stad og Hvelving findes;
 Der folkrig Bye paa Træets Green sig frit for Vinden røer.
 Agt

*) En liden Fisk i den middellandske Søe.

Agt kun paa disse Folkelag, hvor smaae endskiont og ringe, 225
 Betragt dem noie, deres Art, Indretning, Politie;
 Kiend Myrcne, og lær i Skik en Republik at bringe;
 Af Biernes Anviisning lært, opret et Monarchie;
 See hine, hvor til fælles Brug de deres Rigdom bære,
 Og sikre i et Anarchie foruden Oprør boe. 230
 See disse, hvor de leve trygt og under Een'volds Herre,
 Enhver for sig sin Bolig har, sin Eiendom i Roe.
 Merk, hvilken usforandret Lov hver liden Stat forbinder;
 En Lov, som selv Naturen viis, som Skiebnen useilbar!
 Med al sin Klogskab din Forstand forgieves sammenspinder 235
 En mere fin og herlig Bæv, end Drift her spunden har,
 Naar den ikkun Retferdighed besværer og indskrænker,
 Og Ret og Uret blander saa, dem ingen skielne kan;
 Naar Loven bliver alt for svag at modstaae Magt og Rænker,
 Og nu igien for haard og streng for den almecene Mand. 240
 Saae da; lær over alle Dyr saaledes at regiere;
 Bring Mængden saa til Lydighed mod den mest Vises Bud;
 Og for hver Konst, den blotte Drift, paaagtet, kunde lære,
 Bliv kronet Konge, eller bliv tilbedet som en Gud.

Saa bød Naturens vise Rost; sira Menneket adlydde; 245
 Selskaber snart oprettedes, en Bye, en Stad blev bygt;
 Her reiste sig en liden Stat, en anden ved dens Side,
 Som begge blev ved Kierlighed forbundne eller Frygt.

Var her et Land, hvor Frugterne i større Mængde groede,
 250 Flød Vandet hisset reener i klaren Strøm og Na,
 Ifleden for ved Baabens Magt at røve fremmet Gode,
 De lærte nu, man bedre sligt ved Handel kunde naae;
 Saa mangan af det Naboe-Land, han overfaldt som Fiende,
 Med velforrettet Vrende, som Ven drog fredsom ud.
 255 En venlig Omgang maatte da nødvendig stærkt forbinde,
 Da Kierlighed selv Frihed var, Naturen Lov og Bud.
 Saa bleve Stater stiftede, endskiont endnu man kiendte
 Ei Konge-Navn, til Mennesken en fælles Fordeel drev
 At kalde een Person Monark, hans Herskab Regimente,
 260 Hvortil da alt den Dydigste iblant dem udvalgt blev,
 Ved hvis Forsland og Tapperhed en Fare var afvendt,
 Et Land var i velsignet Flor, et Folk i Velstand sat;
 Thi det, som gjorde Fædre-Ret af Stammen blev erkjendte,
 Det samme gjorde og en Prinds til Fader for en Stat.

265 Før, kronet af Naturen selv, som Gaer, saa Præst og Konge
 Hver Patriark for alt sit Huus, og al sin Affkom var;
 Hans Die for dem Lov og Bud; Orakel var hans Tunge;
 Til ham næst til Guds Forsyn selv de fuld Fortroffning bar.
 Af Jordens Skjod og Aegrens Fuur sin Føde at frembringe,
 270 Til Tieneste at byde Jld og Vand han lærte dem;
 Den raske Dræ at tvinge til fra Skyen ned at falde,
 Og skulke Dyr fra Havets Dyb ved List at drage frem;

Til Aar og Sygdom endelig i Graven ham nedlagde,
 Da hvem han havde været, først begyndte de at see,
 Og ham, de før tilbad som Gud, som Menneſke beklagte; 275
 Da ſtege deres Tanker op i Tiden høiere.
 De Fædrene igiennemgik, og til dem alle ſogte
 En ſtor, en viis, en forſte Faer; den Fader de tilbad.
 Slig Eſtergrankning eller og Fortælling blot og Rygte
 Om alle Tings Begyndelſe fra Slegtſkabs Grad til Grad, 280
 Fra Fader ned til Son den Troe uſvækket overbragte,
 At der et uſkabt Væſen var, ſom Verden dannede,
 Som alt ſin Skik og Orden gav; og bleve det tillagte
 De Egenſkaber, ſom ſaa ſtort et Væſen egnede.
 Endnu Forauſten Meſteren fra Gierningen adſkilte, 285
 Og i Eenfoldighed tilbad hans Væſen kun ſom eet;
 For vranget Begreb i Menneſket det ſtadig Lys forvildte,
 Han ligesom hans Skaber ſaae, at alleting var ret;
 Al Fordeel og Fornoielſe han fandt i Dyden eene,
 Og elſked, ſom en Fader den, han dyrkede ſom Gud; 290
 I Kierlighed beſtod hans Troe og Troes Pligt allene;
 Han dreves ei af anden Lov, af Truſler eller Bud.
 Han ved det ſtorſte Væſen kun det ſtorſte Gode meente,
 Og derfor frygted intet Ont af en ſaa kierlig Haand.
 Sand Troe, ſand Politie ſig her indbyrdes nær foreente, 295
 Og Guds og Naſiens Kierlighed var begges fælles Baand.

Hvem har først lærd Siel's lært? hvem har i faldne Riger
 Den græffelige Troe indbragt, at alle er for Een?
 En Troe, som fra Naturens Lov saa skammelig afviger,
 300 Forsyrer Verdens Harmonie, modvirker Skaberen.
 Magt først gav Seier; Seier Lov; til Overtroe frembragte
 Den Lærdom, at man bør i alt adlyde en Tyran;
 Da tog den Deel i Tyrannie; da hiølsom Haand den rakte,
 Og gjorde hver Regent til Gud, til Træl hans Underdan.
 305 Naar Jorden skælved, Bierge brast og truede at falde,
 Naar Jld og Torden slog omkring, de frygtsome den drev,
 Til ydmyg at nedbøje sig, de Stolte at paakalde
 En høiere usynlig Magt, hvis Kraft de sligt tilskrev.
 Den Guder forebildte sig af brusten Skye nedstige,
 310 Og skadelige Aander frem af revned Jord opstaae;
 Her fattes Helveds rædsomme, der Himlens blide Rige;
 Frygt malte sig dens Dieble for, og Haab dens Guder saae;
 Men Guder uretfærdige, foranderlige, onde,
 Hvis Egenskaber Vellyst var, Had og Forbittrelse,
 315 Saadane, som en Lastefuldsig dem indbilde kunde,
 Og som Tyranner gierne troe, tyrannisk findede.
 Da Kierlighed, det milde Lys, saacs ingen meer veilede,
 Men Lovdragts Falken tændtes an, forblindet Ridkerhed;
 Da var paa Hovmod Himlen byggt, og Helvede paa Brede;
 320 Her styrted man sin Fiende ned; der tog man selv sit Sted.
 Da syntes Skyens Hvelving selv ei hellig, meer at være,
 Og Marmor-Altne revstes op, af Slagtning rygende;

Da

Da nob først Præsten Offer Dyr, og siden for at ære
 Sin stygge Afgud, smurte den med Blod af Menneske.
 Ublu han da benytted sig af Himlens egen Torden, 325
 Til at indjage Verden Skrek, og nedslaae Friheds Aand;
 Ja selv hans Guder maatte tit mod Kiender her paa Jorden
 Som Hevnens Redskab tiene ham, som Vaaben i hans Haand.

Saaledes Egenkierlighed ved Ret og Uret driver
 Enhver til at forhverve sig Lyst, Rigdom, Ære, Magt; 330
 Men samme Egenkierlighed hos alle Marsag bliver
 Til det, som holder ham i Evang, Regiering, Lov og Pagt.
 Thi dersom hvad een høit attraaer, just andre og begiere,
 Mon han beholder det i Roe, som er saa manges Maal?
 Hvor kan han for den Svages Lyst i Søvne sikker være, 335
 Og, skiont han vaager, værge af den Stærkes Overvold?
 Saaledes er hans Sikkerhed, hans Friheds Grændse bleven;
 Thi alle samled vogte maa, hvad hver for sig begier;
 Ja eget Beste har til Dyd endog Monarker dreven,
 Da Fred og Roe paa Retviished og Mildhed bygget er. 340
 Naamiindte af Selvkierlighed, den Afvei de forlode,
 Som før unætted Herskelyst sig troede tryggest ved;
 Regenten nu af Skade klog, fandt i det fælles Gode
 Sit Gode noie sluttet ind, sin egen Sikkerhed.

- 345 Da var det en oplyst Forstand, et ædelmodigt Herte,
 Et mod sit Kion, sin Skabers ligt, velvelligt Sindelag,
 En Digter eller Patriot kom fremi og atter lærte
 Den Sædelære og den Troe, som før Naturen gav;
 Opklarede dens gamle Lys, dog ei af ny antændte;
 350 Gud skildred, om i Lighed ei, saa dog i Skyggeverk;
 Gav Folk og Fyrster Regler, ret at bruge Regimente,
 At Magten ei indskrænkes maae, ei skærpes alt for stærk.
 I en saa nær Forbindelse anviste dem at sætte
 Den Storre med den Ringere, Monark med Undersaat,
 355 At stridende Fordele selv foreenes og oprette
 Den sammenpassende Musik af en velblandet Stat.
 Saa Verdens store Harmonie sit Udspring har aleene
 Af altings Orden, Eenighed og Sammenstemmelse,
 Hvor Stort og Lidet, Stærkt og Svagt, alt skabtes for at tiene,
 360 Ei lide; for at rekke Hielp, ei forurolige;
 Hvor som han nytter Mængden til, enhver sin Magt forsøger,
 Lyksalig selv i Forhold, som han gjør mod flere vel;
 Hvor alting drager til et Maal, og Middelpunkten søger:
 Mand, Menneske, Dyr og Insekt; Regenter, Diener, Træl.
- 365 Om hvad Regierings-Form er best, lad Daarer ikkun trette;
 Den er dog best, som best blir ført; hvo kan vel negte det?
 Lad Sekter tvistes, hvilken Troe bør holdes for den rette;
 Hans Troe kan dog ei være vrang, hvis Liv er fromt og ref.

I Troe og Haab man aldrig var og aldrig eenig bliver;
 Men Kierlighed er alles Sag, af alle kræves bør; 370
 Alt det er falskt, som dette Baand i Verden sønderriver,
 Og alt af Gud, som Skabningen meer god, meer salig gjør.
 Som ædelt Vintæ, Mennesket, selv understøttet, lever,
 Og faaer sin Styrke ved den Kraft, den savner andre med;
 Som hver Planet, i det den rundt om egen Arel søver, 375
 Udi sin Kreds om Solen dog bestandig gaaer affted;
 Saa er med to Bevægelser og vores Siel forlenet;
 Een søger vores eget Gavn, og een det Heles Vel;
 Gud i Naturen alle Ting saa noie har foreenet,
 At naar vi elste Næsten ret, vi elste ret os selv. 380

Indhold

af

det IV. Brev.

I. **S**alle Begreb om Lyksalighed baade philosophiske og almindelige, besvarede fra v. 19 til v. 77. — II. Den er alles Viemerke, og kan naaes af alle, v. 34. — Gud vilde Lyksalighed skulde være for alle lige, og derfor maatte den være fællig, siden alt særdeles Gode beroer paa det almindelige, og siden han styrer Verden ved almindelige Love, ei ved særdeles. v. 41. — Som det er nødvendigt til Selskabs Orden, Roe og Belsærd, at det udvortes Gode skulde være deelt ulige, derfor blev Lyksalighed ei satt derudi. v. 57 — Men naftet denne Ulighed holder Forsynet dog iblant Menneskene Ligevegten i Lyksalighed formedelt de tvende Passioner: Haab og Frygt. v. 80 — III. Hvori ethvert Menneskes Lyksalighed her bestaaer, saavidt denne Verdens Indretning kan tillade, og at de Gode have frem for de Onde heri Fordelen v. 89 — At man urettelig troer Dyden, Narisag til sligt, som kun er Naturens eller Lykkens uheldige Tilstand. v. 105. — IV. Hvor daarligt at vente, at Gud skulde forandre sine almindelige Love for een eller andens Skyld i Særdeleshed v. 143. — V. At vi ei blive de rette Dommere, om hvem der ere de gode, men at i hvo de og ere, maage

maae de være lykkeligst. v. 151. — VI. At udbortes gode Ting ere ei egentlig Bklønninger, men ofte enten Dyden modbydelige, eller den aldeles ophævende v. 195. — At endog disse ikke kan gjøre noget Menneske lykkelig uden Dyd, ei Rigdom v. 207. — Ere. v. 215. — Byrd v. 231. — Storhed v. 243 — Navnkundighed v. 263 — eller høie Sindets Gaver v. 291. — Hvilket er gjort end klarere ved saadane Menneskers Skilderier, som, endskiont besiddende alle disse Fordele, dog have været ulykkelige. v. 303. — VII. At Dyd aleene giver en Lyksalighed, hvis Hensigt er til det Almindelige, og hvis Udsigt naaer til Evigheden. v. 343. — Endelig at naar Mennesket søger den rette fuldkomne Dyd og Lyksalighed i at følge den guddommelige Forsyns Orden og i at udbrede sin Godhed og Velvillighed til sine Medskabninger efter mueligst Evne, aabnes hans Lyst og Haab mere og mere til en tilkommende Verden, hvor hans Godhed uden Hindring kan vore, og i samme Grad hans Lyksalighed stige; og saaledes den naturlige Religion (hvis Spor Poeten aleene har vildet følge, saa langt den kunde føre) kan veilede Mennesket til den aabenbarede, formedelsi hvilken hans vaklende og længselsfulde Haab ophøies til en vis og sikker Troe, der siden bliver fastest Grund til Dyd, det er til en ordentlig Kierlighed mod Gud og hans Skabninger. v. 363 til Enden.

IV. Brev.

Om Menneskets Natur og Tilstand i Henseende til Lyksalighed.

Lyksalighed! O! du vort Livs og Væsens Maal og Ende!
 Lyst, Glæde, Røe, Fornøielse, hvad Navn man giver dig!
 Det noget, hvortil alle sig med evig Attraae vende;

Som gjør os Livet angenemt og Doden taalelig;

5 Som stedse synes os saa nær, skiont aldrig dog tilstede;

Som sees nu ei, nu dobbelt af en flog Mand og en Nat!

Du Himmel-Bert af Himmel-Sæd! fik du hos os dit Sæde,

Siig da, hvad Jord at vore i, du værdig agtet har?

Maaskee man udi fulde Glands ved Hoffet dig skal finde?

10 Er du med Diamanten skjult i Minens rige Skind?

Maaskee man dig kan paa Parnas blant Laurbær-Krandse finde?

Erhverves du ved Krigsmænds Sværd og overvundnes Død?

Hvor

Hvor groer den? og hvor groer den ey? — om vi i Haab at drive
 Den Himmel-Sæd til Skud og Bævt, arbeide uden Frugt,
 Forsigtige, vi derfor bør ei Skyld paa Grunden give; 15
 Men heller paa den Dyrknings-Art, vi dertil have brugt.
 Ei sand Lyksalighed paa Rod og Stengel fastet findes;
 Den er hos ingen, eller og i Kleng hos alle groer;
 Den ingen Steder kiøbes kan, til ingen Steder bindes;
 Den flyer fra Kyrtler, og hos dig, min Ven, i Stilhed boer. 20
 Spørg Lærde, hvor den søges bør; see Lærde ere blinde;
 Een beer dig flye for Mennesker; een øve Kierlighed;
 Een troer, den er i virksom Flid, og een i Røe at finde;
 Een kalder den Fornøielse, en anden Sindets Fred.
 Til Bestier somme sunkne ned kunns Sandserne adlyde; 25
 Til Guder andre hæved op, selv Dyden vil forsmaa;e;
 End andre i en Døsighed om ingen Sorg sig bryde;
 Troe daarligt alting, eller og i Evil om alting staae.
 Men mon de Ord vel sig meer, hvor konsiled de end ere,
 End at det er Lyksalighed at være lykkelig; 30
 Saa konstig usforstaaelig var de Samles Sædelære,
 Meer skicket til at fore vild end at vejlede dig.

Følg kun Naturens rene Wei, lad vrangne Tanker fare;
 Af hvert Begreb den fattes kan, af alle Stænder naaes;
 Dens Gode, aaben for enhver, som frit tilbuden Være, 35
 Af Prinds og Bonde lige vel, i Slot og Hytte saaes.

Kun tænke ret og mene vel; ei Egenstaber flere,
 Ei større Gaver fordres her; hver dertil Udgang har;
 Lad end beklages: Lykken gav een mindre, andre mere:
 40 Dog sund Fornuft og Sindets Roe slet ingen negtet var.

Erindrer dig, o Menneſke! at al Naturens Herre
 Kun følger en almindelig Regierings Lov og Skiel,
 Og gjør, at alt, hvad billigen bør Ravn af Lykke bære,
 Skal ikke blot bestaae i eens, men udi alles Vel.
 45 Et Creatur kan aldrig sig en Lyſt og Fordeel give,
 Dets Slegt paa nogen Maade jo forlysties, gavnes ved.
 En grum Bandit, en stolt Tyrann, en indlukt Munk vil blive
 Tilſidſt miſnoiet med sig selv og kied af Eensomhed;
 Den, som vil helst ansees for al Selskab at forsage,
 50 Og hadesfuld paa eget Kion at flye for Menneſker,
 Han buſked dog Forundring sig hos andre at tildrage;
 Maaskee derved at naae en Ven hans Haab og Hensigt er.
 Al Lyſt, ved andres Folelse om ei opholdt, forsvinder;
 Al Ere taber sig, om ei ved andres Dom ernært.
 55 Hver har sin Deel. Hvo meer attraaer, han det tilſidſt befinder,
 At Glæden og Fordelen ei er halv Umagen værd.

Er Orden Himlens store Lov, hvo kan da dette negte,
 At een maae være mere viis, meer mægtig, mere rig,

End andre? men om man derfor den Slutning vil forsegte,
 At han er mere lykkelig, man hoit bedrager sig. 60
 Vi tilstaae, Himlen upartisk os Menneſker regierer,
 Naar alle have lige Deel ubi Lykſalighed;
 Men fælles Mangel, fælles Trang Lykſalighed formerer;
 Thi ved Naturens Forſkiel juſt beſtaaer Naturens Fred.
 Forſkiellig Stand, Adſkillighed i Vilkaar lidt betyder; 65
 En Konge og hans Undersaat er lige lykkelig;
 Den, ſom forſvarer, eller den, ſom Hielp og Forſvar nyder,
 En ædel Ven og den, der ved hans Venſkab glæder ſig.
 Thi Himlen hver en Deel og Lem af Verdens Alt indblæſte
 Lilligemed en fælles Vand en fælles Salighed; 70
 Hans Godhed ſkabte Verden ſaa til alle Væſners beſte;
 At Veyen til Lykſalighed os alle blev bereed.
 Men havde han med ſamme Maal uddelet Lykkens Gaver;
 Var alle lige, mon der ei blev Strid i hver en Braag?
 Da derfor Gud Lykſalighed os alle tiltænkt haver, 75
 Den kunde i udvortes Ting alene ei beſtaa.

Lad Gaverne blant Menneſker kun være deelt ulige,
 Lad denne priſes lykkelig, hin yakes derimod;
 Fra Retviſhed ſkal Himlen dog ei findes at afſige;
 Dens Deling bliver lige viis, dens Henſigt lige god, 80
 Naar den til nogle Haab, og Frygt til andre vil beſtiere;
 Thi egentlig det Got og Ont, ſom er nærværende,

Det

Det gjør ei vores Skiebne; kuns det bedre eller værre,
 Vi forud som tilkommende og i Forventning see.
 85 Ach! Jordens Børn! fordrisler I jer nu som fordem Dage
 At storme hoit mod Skyerne paa Biergestablet Top?
 See; Himlen leer ikkun af det, I daarlig foretage,
 Begraver Daaren i den Hoi, hans Galskab revste op.

Viid alt det Gode, Mennesket paa Jorden kan modtage,
 90 Som Gud og som Naturen har os givet i vor Bold,
 Alt det vort Sind forlyste kan, og vor Fornuft behage,
 Tre Ord indfatte: Sundhed, Fred, nødtorstig Underhold.
 Men uden Maadelighed ei man varig Sundhed haver;
 Og Fred, o ædle Dyd! Fred er din Deel og Eiendom.
 95 Den gode og den onde faaer vel begge Lykkens Gaver;
 Dog disses Lykke smager slet, som slet og ont den kom.
 Naar een ved lovlig Middel sig forlyster eller føder,
 En anden med Uretviished, hvem vover af dem mest?
 Naar Dyden Medynk; Lasi Foragt og alles Afstøye moder,
 100 Siig, hvem er af dem lykkeligst? hvis Skiebne er vel best?
 Regn op alt Fortrin, som saa hoit af Lasterfulde stattes;
 Hvad er det? noget Dyden skyer, den haanlig blues ved.
 Men lad dem end al Lykke naae; een vil dem altid fattes,
 Den varigste og beste: Navn af Dyd og Verlighed.

Den Slutning viist vor Uforstand om Guds Regiering dolger, 105

At Laster Velstand, Dyden kuns Ulykke bringe sig.

Hvo Himlens Ordning best indseer, dens Føring troeligest følger,

Han kiender Lykken best, han blir og snaarest lykkelig.

Kun Daaren Dydens Elskere ulykkelige falder,

For saadant Tilfald treffer dem, som alle hendes fan. 110

See! Falkland *) Dydens ægte Søn for Dødens Budskab falder!

See der Turenne **) næsgruns strakt, han den Gud lige Mand!

See

*) Falkland (Greven af) var Stats-Sekretaire under Carl I.

Han var kuns 33 Aar gammel, da han døde i Slaget til Newbury mod Oprørerne. Han bevarede stedse baade ved Hoffet og i de vigtigste Embeder den Frømhed og Retsindighed, som nu omstunder er saa rar. Han kunde aldrig overtale sig til at lønne Spioner, aabne Breve eller betiene sig af nogen af de Konfigreb, som Menneskers Svaghed og Ondskab har gjort nødvendige for dem, som regiere. Han havde gjort sig de beste Græske og latinske Skrifter meget vel bekiendt. Han døde, siger Clarendon med al den Ufkyldighed, som et Menneske kan besidde i sin første Ungdom, og med al den Tidsigt og Dyd, som fielden naaes uden ved en høi Alder.

**) Godlike Turenne. Dette Tilleggs-Ord har i sin Betydning en særdeles Rigtighed, efterdi den store Mand, som det her føies til, ikke ved nogen anden af sine glimrende Egenstaber frem for andre Generaler kiendeligere har

See Sidney *) i en Fegtning maa sit ædle Blod udgyde!

Hvad voldte det? mon deres Dyd? Nei, Livets ringe Aigt.

I 15 Siig, savned Digby! **) om din Dyd, (Skiont Himlen ei kan pryde
En Siel med meer end du besad,) har dig i Graven lagt?

For:

Har udmerket sig end ved hans besynderlige omme Om-
hu for de Folk, han anførte til Krig, hvilken var saa
stor, at det syntes, som Menneskenes Bevogtelse var
Hoved. Diemærket i alle hans Krigsbedrifter. Det
er i Henseende til denne Gud saa værdige Egenskab Poe-
teu kalder ham Gud lig.

*) Sidney (Philip) er regnet blant de største Lærde, Krigs-
og Stats-Mænd, som Engeland har frembragt. Han
skrev i sin Ungdom en Roman kaldet Arcadien: Et
Skrift som Engellænderne ansee for det beste, de
har i det Slags. Han oversatte et Stykke
af den Afhandling, som Mornay har skrevet
om den Christelige Religion og andre smaae Bøger.
Den store Anseelse, som han havde erhvervet sig i sit
Gesandtskab til Kejseren og i Nederlandene, hvor
han anførte nogle af de Folk, som Dr. Elisabeth had-
de sendt Hollænderne til Hielp, bevegede Polakkerne
til at byde ham Kronen. Men Dronningen vilde ei
tillade ham at tage derimod. Hun gjorde ham til Befæ-
lingsmand over Flessingen og Kamekens. Hans Livs
Ende var meget opbyggelig; Han døde af et Saar,
som han fik i Slaget ved Zyrphen mod Spanierne.

**) Digby, en Søn af en Mylord af samme Navn, som
blev meget gammel, og var i stor Anseelse, uagtet han
ingen Embeder havde.

Forklar mig dette: var det Dyd, som korted Sonnens Alder;
 Hvi bliver Faderen da graae af Aar og Vere rig?
 Hvi staaer Marsailles fromme Bisp,*) naar hver en anden falder,
 Da selv Naturen var befængt, hver Bind var dødelig? 120
 Ja hvi saa længe, (om vort Liv mau langt med rette kalder)
 Har Gud en kjerlig Moder**) spart for mangen Arm og mig?

Alt physiskt Onde reyser sig, naar kun Naturen viger
 Det allermindste fra den Vei, den ellers stadig gaaer;
 Naar Villien sit satte Maal og Grændse oversfiiger, 125
 Deri alt det moralske Ont i Verden just bestaaer.
 Fra Gud tilskikkes intet Ont: det tør vi ikke klage;
 Nei, Vidnesbyrd det Onde selv om Himlens Godhed bær,
 Og ofte, hvad vi, sykkervis anseet, for Uret tage,
 I Hensigt til Naturens Alt til Gavn og Nytte er. 130
 Dit Creaturets Frihed gjør, at en Uorden heeder;
 Nu tager selv Naturen seil, fra vanlig Luur forledt.

Men

*) Genric Xavier de Betsumie, Biskop af Marseille, som i en meget smitsom grasserende Syge ei skaanede sig.

***) Hr. Popes Moder levede endnu, da disse Breve bleve udgivne; Hun døde først 1733, gammel 93 Aar. Hun var meget anseet for hendes Gudsfrugt og Gavnildhed imod de Fattige.

Men naar det skeer, som fielden er, den snart tilbage vender
Paa rette Wei, og ændrer det, som derved var forseet.

135 Dog over slikt man Mennesker bestandig hor at klage.

Men kan vi sige, Himmelen har mere Skyld deri,
At Cain en retferdig Mand, en Abel tog af Dage,
End at en from og dydig Søn, som Fadrens Fylderie
Har givet et fordervet Blod, et uselt Liv maa føre?

140 Bor vi vel om den Evige og Altings Marsag troe,

At for en Yndlings Skyld han vil, som svage Prindsler, giøre
Sin egen Lov til intet, og forstyrre Rigets Roe?

Skal Vtna, naar den er i Brand, at tordne strax forgiette,
Naar en Naturviis*) taer sig for, dens Jldsted at besee?

145 Skal fromme Bethel**) Lust og Sæ, det svage Bryst at lette,

Ved ny, Naturen giben, Lov bevæges sagtere?

Naar Klippen revner, og dens Top fra hoien Skye nedfalder,
Skal Lyngsels Regler hæves op, imens vi gaae forbi?

Naar

*) Her henfigtes til de tvende store Naturviise Luipedocles og Plinius, som begge omkom ved at nærme sig for meget til Vtna og Vesuvius, for at undersøge Marsagen til deres Brand og Udbrud.

**) Bethel var en Adelsmand, som levede for sig selv i London. Han var svagelig, men tillige meget anseet for hans Dyd og Fromhed. Hr. Pope roser ham i et af hans moralske Breve, fordi han sagde altid, hvad han tænkte, og tænkte aldrig uden hvad han burde tænke.

Maar gammel Tempel færdig er at negre om af Alder,
 Skal hver en anden for dens Fald, kun Chartres ei gaae frie? 150

Men denne Verden, hvor Udyd, hvor Ondskab saa flourer,
 Den er vi ei fornoied med; Belan vi vil da see
 At tænke os en bedre op, hvor Dyden blot regierer,
 Et Rige, eene rettet ind for de Retferdige.

E 2

Dog

*) Chartres (Frantz) har uden Tvivl været det eeneste Men-
 neske, som har besiddet den Hemmelighed at bedrage
 uden at betiene sig dertil af Dydens eller Evrens Na-
 ske. Naar man undtager Odselhed og Hyklerie, var
 han berøgtet for alle Laster. Hans umættelige Gier-
 righed fritog ham fra den første, og en Uforskammen-
 hed uden Lige tillod ham ei at betiene sig af den sidste.
 Da han var Hændrik i Slandern, blev han jaget fra sit
 Regiment, og siden forviist fra Bryssel og Gand for
 adskillige Tyverier. Da han ved Spidsbuberier hav-
 de vundet store Penge i Spil, gav han sig til at aagre,
 og hans Huus var saa bekiendt, at man uden Skam-
 me ei kunde nævne det. Med saae Ord: Han samlede
 ved at benytte sig af Folkets Laster, Trang og Daar-
 ligheder umaadelige Rigdoime. Han blev to gange an-
 flaget for Voldtegt, men hans Rigdom beskyttede
 ham mod Retten, og han slap med nogle Maaneders
 Fængsel. Han dode i Skotland 1731, 62 Aar gam-
 mel. Hans onde Sæder havde gjort ham saa forhadet,
 at Pobelene sammenrottede sig ved hans Begravelse,
 brød Ligkisten op, og viilde have slengt hans Legeme i
 Kalkertulen.

- 155 Dog sig os først, hvad man for Dyd og Retviisshed bør prise;
 Derom imellem Mennesker var aldrig Eenighed.
 For Dydige Guds Omsorg sig besynderlig maa vise;
 Men hvo der ere Dydige, Gud eene seer og veed.
 Een meener, at af Herrens Aand Calvin har været drevn,
 160 Naar for et Helved-Redskab han af andre skrives ud;
 Er han elsignet, eller og af Himlen tugtet bleven,
 Een raaber, at der er; og een, at der er ingen Gud.
 Hvad noale synes ret og got, derover andre fløje;
 Thi ei enhver i eet System tilfreds befinder sig;
 165 Gud og det allerbeste kan ei alle eens behage;
 Og det, der lønner Eders Dyd, tit straffer den hos mig.
 Alt hvad der er og skeer, er ret — — : For Cæsar, maae vi sige,
 Blev denne Verden skabt; — men og for Titus var den skabt;
 Dog hvem vandt mest? Han, som i Nag sit Fodeland og Rige
 170 Indslutted, eller han, hvis Dyd fortrød, en Dag var tabt.

- ”Men Dyden lider ofte 'Nød', naar Last i Bøllyst svømmer. *cc*
 Hvad da? er Brød vel Dydens Løn? Nei; Last fortjener det,
 Ei mindre ved sin Glid og Sved. Et Skarn, som ei forsømmer
 Alt pløje, er sin Føde værd; den hør ham til med rett:
 175 Et Skarn er Foden værd, aaar han paa farlig Søe sig vover;
 Naar for Tyranners onde Sag, naar for at blive rig
 Man Daaren hidsig segte seer, tit Dyden rolig sover,
 For lidt begierlig efter Guld, for blød og svag til Krig.

Det er og ei den Frommes Sag, sig Rigdom at tilvende;
 At leve, stræber han ikkun, med god Samvittighed. 180
 Men giv ham ogsaa Rigdom, er jert Dnske da til Ende?
 Nei; Magt og Sundhed, vil I og, at Dyd bør krones med.
 Vel an; lad Magt, lad Helbred, og hvad Gode Verden giver,
 Tilsammen salde i hans Lod; endnu I klage tør:
 Hvorfor hans Magt indskrænket er, hvorfor han stedse bliver 185
 I nedrig Stand, en Undersaatt, og ikke Scepter før.
 Hvorfor han Lykkens Gaver faaer, ei Sindets Fred og Gode,
 Hvorfore — — og vi veed ei selv tilsidst, hvad vi begier.
 Forvoone Dnsker! aldrig kan vi deri holde Raade;
 Hvi mon ei Mennesket en Gud, hans Jord en Himmel er? 190
 Saa usornuftig klage vi, fordi vi ei erkende,
 At Himlen giver nok, just for den kunde give meer;
 Vort Dnske vilde, som Guds Magt, jo blive uden Ende,
 Og for den i Naturen jeg ei Maal, ei Grændse seer.

Hvad intet jordiskt rove kan og ei tilveiebringe: 195
 Et muntert Hierte, roligt Sind, tilfreds med sine Kaar;
 See! det er Dydens rette Lon; men synes den for ringe,
 Beløn! giv Ydmyghed en Vogn med tre par Heste for.
 Giv patriotisk Verlighed et Kongespjir at bære;
 Giv Sænderhed en Bispehatt; Retfærdighed de Sværd, 200
 Som af Erobrere saa tit til Vold misbrugte ere!
 Al saadan Glands og Herlighed kun en Belønning er,

Som vilde Dyden ingen Lyst og Glæde forårsage,
 Som skilte den maaskee tilsidst ved sin Uskyldighed.
 205 Hvor mangen een er bleven Skielm paa sine gamle Dage,
 Der i sin Ungdom af enhver for Helgen var anseet!

Nan Rigdom give uden just til dem, som Dyden øve,
 Et got og ærligt Navn blant Folk, dem selv Fornoielse?
 Guld haver mangen Dommer sat paa alt for haard en Prove;
 210 Men aldrig folgetes Kierlighed og sand Hsiagtelse.
 O! daarligt tænkt! at Himmelen en værdig Mand ei lider,
 Som elsker alle og igien af alle elsket er,
 Som med en god Samvittighed al Sundheds Skat besidder,
 Om han ei aarlig tusind Pund i Rente oppebær!

215 Ei Skam, ei Vere egentlig til visse Vilkaar hester;
 Sand Vere derudi bestaaer: Vi giøre, hvad vi bør;
 Paa Dyd's og Pligter's Dvelse anvende alle Kræfter;
 Og Skam er eene det, naar vi vort Kald for somme tør.
 Med nogen Forskiel Mennesker i Verden Lykken nyde:
 220 Een i Brocade brystet sig, en anden pialtet gaaer;
 Et Skiodskin Haandverksmanden maa, en Kappe Præsten pryde.
 En Hette hylde's Munken i, Monarken Krone faaer.
 Hvad større Forskiel raaber I, end mellem Munke-Hette
 Og Kongers Krone? Jo, min Ven! en klog Mand og en Nar

De er end meer adskillige; den Forskiel er den rette; 225

Ehi Daaren blir sig altid lig, hvad Navn og Ranghan har.

Det viiste sig, om lig en Munk Konarken vilde leve;

Om Præsten, nedrig Pobel lig, til Evir og Drik sia slog;

At Dragt og Pragt og Prydelse kuns immer Klæder bleve,

Men Bærdighed gior een til Mand, dens Mangel gior et Drog. 230

Besat med Titler overalt, med Baand og Ordner prydet,
Sligt man ved Fyrsters Gunst og tit ved Fyrsters Laster naaer,

Om Blodet end fra en Lucrece sig kydst og reent har gydet

Igiennem blot Lucrecier i hele tusind Aar.

Men troer I, Eders Fædres Roes med Eders er forbundet, 235

Saa regn iblant dem ikkun den, som dydig var og klog;

Ehi dersom Eders gamle, men uædle Blod har rundet

Fra Syndesfoden indtil nu igiennem lutter Drog;

Siig heller da, at Eders Slegt er ung; lad ingen høre,

At Daarlighed saa længe har i Eders Stamme boed. 240

Hvad kan en Nar, en nedrig Træl, en Skielm til Adel giøre?

Ei Slegt-Registre uden Tal, ei alle Gowards*) Blod.

See siden Høihed an; sig hvor, hvor skal man Høihed finde?

Hos tappre Helte, vise Folk og Statsmænd, svarer I.

E 4

Fra

*) Er Navnet paa eet af de største Huse i England, af hvilket de Herrer Graston, siden Greverne af Shrewsbury nedstamme.

- 245 Fra Alexander af til dem, som nu Seirspalmer vinde,
 Har alle Helter havt et Sind og eet Slags Raserie.
 At ove Fiendskab, og igien sig Fiendskab at paadrage,
 Al deres Lyst og Hu og Sind alcene dertil staaer;
 De løbe fremad Hovedfuls, og see sig ei tilbage;
- 250 Dog længer hen end Ræsen er, de see sig aldrig før.
 Ei mindre ligne Statsmænd sig; af Svig og Rænker fulde,
 De snu og listig passe paa de mindste Hendelser,
 Og uforvarend tage Folk, naar mindst man vente skulde,
 Ei for de selv de kløgeste, men andre svagest er.
- 255 Alt vinde sig en Seierfrands; at listig skuffe kunde,
 Det bør ei kaldes stort; et Skarn jo tit den Lykke har;
 Stort Mod med Galenskab; Forstand, som bruges til det Onde,
 Gjør kun en desto større Skielm; en desto større Nar.
 Den som et ædelt Hiemeed ved ædle Midler vinder,
- 260 Og naar det feiler, leendes i Baand og Fængsel gaaer,
 Lad ham regiere, som Nurele, lad ham for sine Fiender
 Som Socrates afives; han, han er i Sandhed stor.

Hvad er et stort og udbredt Navn? som mangen en forsører?
 Et indbildt Liv i andres Bryst, som uden for os er.

- 265 Den Roes, vi hør'r, den faaer vi kun; mien den, vi ikke hører,
 Om Cicero; om vi den sik, det rør'r os lige nær.
 Alt det, vi deraf merke til, begynder kuns og ender
 Udi en ganske liden Kreds af Venner, Fiender.

For alle andre uden om den Helt, vor Alder kiender,
 Vist nok ei meer betydelig end Fortids Cæsar er; 270
 Dem ligemeget, hvor det var, den eene som den anden
 Vandt eller vinder, deres Krig og deres Tidsfordriv;
 Er Værdigheden nok saa stor, om vi ei kiende Manden,
 Som den besidder, blir den os en Skygge uden Liv.
 En slet Unsofer er ei meer ead Staven, som ham pryder; 273
 Et vittigt Hoved uden Dyd ei bedre end hans Pen;
 Men derimod en ærlig Mand, som Dydens Bud adlyder,
 Ei mere ædelt Creatur er skabt af Himmelen.
 See, Rygtet ofte Skielmens Navn fra Undergang befrier,
 Som Retten frier Kroppen fra at fylde Gravens Draae, 280
 Naar den i Luften svinges op, og Folk og Fæ sorgier,
 Der heller burde puttes hen og aldrig tænkes paa.
 Vi ingen anden Værelse kan tilegne os med Rette,
 End den, som er paa Sandhed bygt og paa Fortieneste;
 Alt andet sværmer uden om, og kan vort Dre trætte, 285
 Men Hjertet har dog ei deraf den mindste Folelse.
 En Times god Samvittighed mod hele Aar opveier
 Af Smigreres Berømmelser og Pøblens Hurra: Skrig.
 Marcellus i Landflygtighed meer Hjertets Blæde eier,
 End Cæsar midt i sin Triumph med Raadet efter sig. 290

Ved Sindets Gaber og Forstand, hvad Fordeel kan vi vente?
 Siig, kære Ven! du veed det best, hvori bestaaer Forstand?

Deri: at kiende andres Geil og sine egne finde,
 At see, hvor lidt vi vide og hvor lidt der vides kan.
 295 Fordømte til i Konster og Forretninger at slabe;
 Som Trælle tvungne, Verdens Gavn at ofre al vor Tid;
 Dog ei at naae den Lettelse, at andre med os stræbe,
 Og ei den Trost, at nogen ret kan domme om vor Glid.
 Om vi vil redde Folk og Land, om vi vil Sandhed lære,
 300 Saa frygte alle; saae forstaae; hvem hjælper os derved?
 Et uselt Fortrin! selv at see og kiende, at vi ere
 Langt over Livets Svaghed, men dets Trost og Sødhed med.

Lad alle disse Gaver da til samlet Summe slaes;
 Beregn dem med al muelig Glid; see, hvad de løbe til;
 305 Hvormeget een formindskes maa, at andre kan opnaaes;
 Hvor mange maae opofres reent, om andre nydes vil,
 Hvor ofte disse høve op et endnu større Gode;
 Hvor Livet voves tit derved og altid Siadets Fred.
 Tænk, (om endnu du attraaer sligt) hvordan du blev til Mode,
 310 Om du blev sat i deres Tal, som naae sig Herlighed.
 Har du saa svagt et Sind, du kan for Baand og Ordner græde,
 Seeda, hvor smukt Herr Billy og Lord Umbra saadant klær;
 Er gylden Muld dit Hiertes Lyst, dit Lives største Glæde,
 Agt, hvor lykkelig Gripus og hans Husfrue derved er.
 315 Tilsonsker du dig høi Forstand, husk Bacon's *) store Gaver,
 Af Mennesker den viseste, berømtste, svageste;

Men

*) Baco (Franz) Friherre af Verulam, Vice-Greve af
 St. Alban og Stor-Canceler af England var endnu
 mere

Men om et stort og varigt Navn din Siel bemestret haver,
 See Cromwell damit, hans Rngte skal ei naae Forglemmelse.
 Om din Vergierighed attraaer det samlet og tillige,
 Af gammel Tids Historie lær at foragte det; 320
 Der i den store, ærede, berømte, ædle, rige
 Den Lykkens falske Stige kan til Lørdom skues ret.
 De, som det rare Fortrin har at elstes eller yndes
 Af Konger eller Dronninger, for at bedrage dem;
 Merk kun ved hvilke lumpyne Trin den Herlighed begyndes; 325
 Som før af Mudder, Skarn og Tang Venedig kneyste frem.
 Hvor Kasi og Høihed folgtes ad, Bedragerie og Vre,
 Hvor alt, hvad Mennesket nedfank, det Helten vore lod.
 Europas Laurbær-Krandse, see! om deres Tinding ere,
 Men ilde kiofte eller og besudlede med Blod. 330
 See dem nu vellyst-drukne, og nu af Arbeid trykte,
 Nu æreløse for tyransk og ilde anvendt Magt!

D

mere bekiendt af sin store Lørdom, end af alle de Vres
 Poster, han beklædede. Han havde bragt det saa vidt,
 at han vidste at forbinde det høie og alvorlige i Theo-
 logie, Jurisprudence og Philosophie med det nyt-
 tige og behagelige i Historien, Poesien og de smukke
 Videnskaber. Hans Svaghed og især hans alt for store
 Gæmildhed gjorde ham Livet suurt. Han geraadede
 tilsidst i stor Armod, saa at han kort før hans Død
 skrev til Kong Jakob I. og bad om nogen Hielp, af
 Frygt, sagde han, at, endskiønt jeg ikke har øns-
 ket at leve uden for at studere, jeg da skulde
 blive nød til at studere, for at leve.

O! usle Skiebne, Høihed fik, at intet Navn og Rygte
 Kan sette den i varigt Lys, kan frie den for Foragt!
 335 Hvad større Lykke kroner dem paa deres gamle Dage?
 See! hvor de oftest ynkelig i Blindhed ledes om,
 Nu af en graadig Yndling, nu af en heymodig Mage,
 Der tidt ved Pragt og Overheng forstyrrer deres Slum.
 Ach! lad jer ei af denne Glands og disse Straaler blindes;
 340 Regn Morgen-Damp og Aften-Molm til dette Middags-Skin;
 Saa skal tilsidst den hele Sum af alt det Tavn befindes
 En Fabel, som al deres Roes i Skiendsel slutter ind.

Erkiend da denne Sandhed ret; (nok, naar vi den kun kiende)
 At Dyd alene give kan en sand Lyksalighed,
 345 At alt det sande Gode her, et Menneſke kan hende,
 Tilſidſt i Dyden samler ſig, ſit rette Opholds-Sted.
 I Dyd vi Sodhed reent og purt foruden Beekſhed ſmage;
 Fortieneste ikkun hos den ſin Løn beſtandig faaer,
 Og ſelv velſignet lige hoit, den give eller tage,
 350 I Dydens ſøde Dvele ſin ſtorſte Lykke naaer.
 Dens Glæde uden lige er, ſaa tit dens Onſke vindes,
 Og naar det feiler, lever den dog uden Sorg og Nag;
 Den kiedes ei, om nok ſaa hoit den end af Lykken yndes,
 Ja udi Lykkens Miſgunſt ſelv den veed at finde Smag.
 355 Naar ubeſindig Galſkab leer og færer om i Blinde,
 Er den dog mindre hierteglad end Dyden midt i Graad;

Den veed i hver en Ting og Sted det Gode at udfinde,
 Den over sig bestandig, dog med et utrættet Mod.
 Ei opblæst, om end nogle ned i Bæstand trykte ere,
 Ei modløs, om den andre seer i Pragt og Herlighed. 36a
 Hvor ingen Mangel føles, der kan ingen Ønsker være;
 Edi den, som ønsker mere Dyd, han vinder kun derved.

See! det er den Lyksalighed, som eene var tilbage
 At undes alle Mennesker til Deel af Himmelen;
 Man kun behøver Følelse, for den at kunde smage, 365
 Og hvo som ikkun Tanke har, kan see og kiende den.
 Dog tør de Onde, med sit Bidd, med al sin Lærdom blinde,
 Og arme midt i Dyrger Guld ei derved glæde sig;
 Den er dem negtet; derimod den Fromme kan den finde,
 Som uden Lærdom ret er viis, og uden Rigdom rig. 370
 Han hverken blind og slavisk troer, hvad andre troe og lære,
 Ei heller efter eget Sind og sære Grillar gaaer;
 Men giennem al Naturen seer til 'al Naturens Herre,
 Og følger denne Riædegang, som det ugrænsede naaer,
 Som Delene i Verdens Alt saa noie sammenbinder, 375
 Som sam'ler Jord med Himmel; Gud og Aand med Mennesker;
 Han seer, at intet Creatur lykkelig sig befinder,
 Hvis Lykke jo meddeler sig og fleres Lykke er.
 Han lær'r af denne Eenighed, som al Naturen ynder,
 Det rette Maal, hvor først og sidst vor Siel bør sigte hen, 380

Og kiender, at al Troe, al Lov og al Moral begynder
 Og ender sig i Kierlighed til Gud og Mennesken.
 For ham aleene Haabet da en tro Ledsager bliver;
 Det aabner, muntret, klarer op alt meer og meer hans Sind,
 385 Til Haab og Troe, forenede og uindstrænkte, giver
 En meer end jordist Salighed, som tager Sielen ind.
 Da lærer han at skionne paa Naturens ædle Gaver;
 Han seer, hvorfor i Mennesket aleene plantet er
 Haab om det Gode, hvorom vi i Verden Kundskab have,
 390 Troe om det Gode, til os gienit, vi ikke finde her.
 Naturen aldrig nogen Slags af Creaturer giver
 En Drift, de ei opfylde kan, en Lyst, de ei kan naae.
 Mon Haab og Troe unyttig da hos os aleene bliver?
 Mon Mennesket forgieves troe, forgieves haabe maa?
 395 Nei, viselig Naturen har den Gave os forlenet;
 I den er med vor største Dyd vor største Salighed;
 Vor Lyst at giøre andre Got med eget Gavn foreenet,
 Saa i at søge vores Vel vi søge andres med.

Guds, Næstens og Selv, Kierlighed indbyrdes sig forbinde;
 400 Vil du befordre eget Gavn, saa hav din Næste kjer!
 Og kan dit ædle Hierte her ei nok Anledning finde,
 Saa gaae end længer, giør og vel mod dine Fiender!
 Indslut alt det, som Liv, som Sands og som Forstand besidder,
 Den ganske Verden overalt i din Velvillighed!

Din Lykke med din Godhed sig i lige Grad udvider,
 Og høieste Lyksalighed er største Kierlighed. 405
 Gud elsker hele Verdens Alt og Verdens Dele lige;
 Hans Godhed fra det Ganske sig til Enkelt sænker ned,
 Men Mennesket maa langsom op fra enkelt Væsen stige,
 Og til det Ganske gradviiis gaae frem i Kierlighed. 410
 Selvfierlighed et dydigt Sind kun tiener at opegge,
 Som liden Steen det jævne Vand i stille See oprør'r;
 Den rører Middelpunkten først, strax Cirkler sig bevæge,
 Som paa hinanden følgende, en evig Fortgang gjør.
 Saaledes vores Kierlighed sig uden Ophold spreder, 415
 Ven, Slegtning, Naboe aller først faaer hos den Rum og Sted;
 Derefter til vor Godebye og Land den sig udbreder,
 Til sidst den alle Mennesker velmeent indslutter med.
 Ja kierligt Sind vil ingen Maal; vil ingen Grændse kiende,
 Dets overflodig Godhed naaer til alle Skabninger; 420
 Al Jorden smiler rundt omkring, velsignet uden Ende,
 Og Himlen i sit eget Bryst dets søde Billed bær.

Kom da, min Ven! som Digteren og Digten Geist har givet!
 Kom, lær mig, mens min Skialdre Sang med Toner heelt ulig
 Nu ned til Sindets ringeste Bevægelser i Livet, 425
 Nu til vort Væsens høie Maal igien opsvinger sig;
 Lær mig at handle overalt, som du, min Ven! forsigtig!
 At falde med Anstændighed, at stige maadelig;

- At, dannet ved din Dngang, jeg maa lykkelig og rigtig
 430 Fra strengt til frit, fra muntert til alvorligt vende mig;
 Opvakt og aanderig, men dog ei Grundighed forfomme;
 Beltalende foruden Tvang med Rethed, Gynd og Klem;
 Skarpsindig til med Rigtighed om alle Ting at domme,
 Og jirlig til at vinde Smag og blive angenem.
 435 O! naar dit Navn vil, vidt udspreedt, langs Tidens Strøm omflyve,
 Og alle vegne al din Roes og Rygte fatte ind,
 Siig, Kiere! skal min liden Baad da vel deelagtig blive
 Med dig i din Triumph og Fort, og dele Veir og Vind?
 Naar Statsmænd, Helte, Fyrster stult i Gravens Siemme ligge,
 440 Hvis Børn skal blues, Fædrene Uvenskab til dig bar;
 Skal da mit Vers bestaae? skal det til Eftertiden siige,
 At du min Ven, min Philosoph og min Veileder var?
 At jeg den tonefulde Konst, ved dig tilskyndet, vendte
 Fra Lyb til Ting, fra Phantasi til Hierte og til Siel;
 445 For Wittigheds nægte Skin Naturens Lys antændte,
 Og underviste Hovmod om, at, alt hvad er, er vel;
 At vor Fornuft og Passion til samme Maal hensefore;
 At Selv- og Selstabs Kierlighed hos os er begge eet;
 At Dyden eene lykkelig paa Jorden os kan giøre,
 450 Og at al vores Kundskab er os selv at Kiende ret.

